

Postavenie ústavného súdu pri ochrane ekonomických aspektov ústavného práva

Matuška, P.*

MATUŠKA, P.: Postavenie ústavného súdu pri ochrane ekonomických aspektov ústavného práva.¹ Právny obzor, 108, 2025, č. 4, s. 382 – 399. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2025.4.05>

The Role of the Constitutional Court in Safeguarding the Economic Aspects of Constitutional Law. The aim of this article is to initiate a debate on the potential constitutional limits concerning the economic aspects of constitutional law in Slovakia. The first section analyzes the so-called economic dimensions of constitutional norms in Slovakia, with particular focus on the Constitutional Act on Budgetary Responsibility and Article 55a, which significantly expanded constitutional provisions. The second section examines recent case law of the German Constitutional Court, specifically its recognition of “*intergenerational responsibility*” and the “*enhanced version of proportionality test*” as established in the Klimaschutz and Debt brake decision. The third section explores relevant case law of the Slovak Constitutional Court, particularly its rulings on the so-called family package and the recent decision on the state budget. These decisions illustrate how the Slovak Constitutional Court interprets its role concerning the economic aspects of constitutional norms. Finally, the article advances the hypothesis that the Slovak Constitutional Court adopts a relatively restrictive approach in this regard and argues that there is room to strengthen its position in alignment with the normative text of constitutional provisions. Moreover, it highlights the German Constitutional Court’s distinct approach in the context of climate action and fiscal constraints and considers its potential applicability to Slovak constitutional law.

Key words: debt brake, constitutional court, intergenerational solidarity, state budget, financial aspects of the constitution

Úvod

Ekonomické otázky historicky stáli na okraji záujmu ústavného práva, avšak nedávny vývoj nielen v spoločnosti, ale aj v judikatúre ústavných súdov podčiarkuje nevyhnutnosť revidovať do určitej miery tento postoj. Potreba revidovania prístupu je nutná v konečnom dôsledku aj z titulu reflektovania zmien v samotnom ústavnom texte. V podmienkach Slovenskej republiky ide najmä o prijatie ústavného zákona č. 493/2011o roz-

* JUDr. Peter Matuška, PhD., LL.M., Ministerstvo financií SR, Katedra ústavného práva, Právnická fakulta UK v Bratislave.

¹ Článok vyjadruje osobné postoje a názory autora a nesmie byť stotožňovaný so stanoviskami Ministerstva financií SR. Autor by sa chcel poďakovať anonymným recenzentom za podnetné návrhy na doplnenie.

počtovej zodpovednosti a novelizáciu ústavy o článok 55a. Na účely tohto článku budeme používať termín „ekonomické aspekty ústavných noriem“, pod ktorým rozumieme najmä už uvedené ustanovenia ekonomického charakteru.

Slovenská republika nie je jediná, ktorá v nedávnej minulosti posilnila ekonomické aspekty až na úroveň ústavnej normy.² Väčšina doplnení ústavných textov v iných krajinách má rôznu podobu, avšak cieľom je stanoviť určité mantinely v oblasti verejných financií.³

Tento článok má dva primárne ciele. Prvým cieľom je poukázať na relevantnú judikatúru nemeckého a slovenského ústavného súdu a poukázať na ich rozdielny prístup, resp. vnímanie svojej pozície v prípade aplikácie tzv. ekonomických noriem ústavného práva. Druhou motiváciou je vyvolať širšiu polemiku v odbornej verejnosti v súvislosti s tzv. ekonomickými aspektmi slovenských ústavných noriem, pretože ide o špecifickú oblasť ústavného práva, pri ktorej bude nutné aplikovať unikátny prístup zo strany ústavného súdu. V prvej časti sa zameriame na vymedzenie toho, čo považujeme za najdôležitejšie ekonomické ústavnoprávne normy v slovenskom ústavnom práve. V druhej časti sa zameriame na rozhodnutia nemeckého ústavného súdu v súvislosti s tzv. dlhovou brzdou a klimatickým rozhodnutím, pretože odzrkadľujú špecifický prístup ústavných súdov pri ekonomických aspektoch ústavných noriem. V tretej časti sa zameriame na judikatúru ústavného súdu v rozhodnutiach o tzv. rodinnom balíčku a štátnom rozpočte a poukážeme na reštriktívne vnímanie ústavného súdu na svoju úlohu pri aplikácii ustanovení ekonomických ústavnoprávnych noriem. V poslednej časti článok vyslovuje hypotézu, či by bolo možné aplikovať analogické princípy v podmienkach slovenského ústavného práva, ako to deklaroval vo svojej judikatúre nemecký ústavný súd.

1. Ekonomický aspekt ústavných noriem

„Zatiaľ čo záväzok tohto druhu obmedzuje demokratickú voľnosť v súčasnosti, zaručuje túto voľnosť pre budúcnosť.“⁴

„Ako už bolo uvedené, nie je úlohou ústavného súdu vykonávať kontrolu nad inými zložkami moci vo vzťahu k napĺňaniu či sledovaniu hodnôt podľa čl. 55a ústavy, ale pre-

² Napríklad poľská ústava z roku 1997 obmedzuje verejný dlh na 60 percent HDP, ale neobmedzuje ročné rozpočty. V portugalskej ústave z roku 1822 bola vláda povinná dodržiavať dane a výdavky „proporcionálne“, čo znamená aspoň približnú rovnováhu. Toto je príklad vägnej klauzuly, určite v porovnaní s modernými formuláciami. Ústava Nikaraguy z roku 1848 deklaruje, že „zákonodarná moc zabezpečuje výdavky potrebné na pokrytie rozpočtu, ktorý nariaďujú, s ohľadom na príjmy, ktoré im vláda musí predložiť na začiatku roka. Nedávno bola v Európe prijatá nová vlna zmien vrátane Rakúska, Nemecka, Slovinska, Španielska, Talianska a Švajčiarskej federácie. GINSBURG, T. “Balanced Budget Provisions in Constitutions.” In *Constitutions in Times of Financial Crisis, Comparative Constitutional Law and Policy*, eds. Tom Ginsburg, Mark D. Rosen, and Georg Vanberg. Cambridge : Cambridge University Press, 2019, s. 58 – 63.

³ Taliansky ústavný dodatok z roku 2012 používa štrukturálny prístup: uvádza, že „štát vyrovná príjmy a výdavky vo svojom rozpočte, pričom zohľadní nepriaznivé a priaznivé fázy hospodárskeho cyklu“. (Článok 81). Slovinské ustanovenie hovorí, že „Príjmy a výdavky štátneho rozpočtu musia byť v strednodobom horizonte vyrovnané bez požičiavania, alebo príjmy musia prevyšovať výdavky. Dočasné odchylenie od tohto princípu je povolené len vtedy, keď štát zasiahnu výnimočné okolnosti.“ (Článok 148). Tamže, s. 61 – 62.

⁴ 2 BvF 1/22 – Second Supplementary Budget Act 2021, bod. 140.

*svedčiť sa, že relevantné informácie vo vzťahu k ústavou chráneným hodnotám v rámci legislatívneho procesu vstúpili do hry.*⁵

Slovenská ústava sa rozsahom zaraďuje medzi priemerne dlhé ústavy.⁶ Cieľom ústavy, ako základného zákona štátu, je definovať formu vlády, rozdelenie moci a nastaviť základné právne fungovanie štátu. Napriek prevažujúcim „právnym“ aspektom ústavy je možné hovoriť aj o existencii jej „ekonomickej“ stránky, lebo obsahuje ustanovenia, ktoré regulujú ekonomický systém ako taký.⁷ Ako príklad je možné uviesť čl. 55, ktorý definuje ekonomiku ako založenú na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky, resp. čl. 58, ktorý stanovuje, že *„finančné hospodárenie Slovenskej republiky sa spravuje jej štátnym rozpočtom. Štátny rozpočet sa prijíma zákonom.“*

Pod ekonomickým aspektom ústavným noriem rozumieme na účely tohto článku ustanovenia ústavy, resp. ústavných zákonov, ktoré majú ekonomický charakter a zameriavajú sa na fungovanie ekonomiky Slovenskej republiky. Schválené znenie Ústavy SR v roku 1992 obsahovalo významne menej ustanovení, ktoré by mohli spadať do vyššie uvedenej kategórie. Ekonomické aspekty ústavodarca sústredil najmä v časti v tretej hlave a prvom oddiele. t. j. čl. 55 až 59. Postupom času a najmä pod vplyvom vývoja ekonomických a vonkajších okolností ústavodarca reflektoval vyššiu potrebu inkorporácie aj ekonomických aspektov do systému ústavného práva. Na účely tohto článku je kľúčový najmä ústavný zákon č. 493/2011 o rozpočtovej zodpovednosti, pretože predstavuje najsilnejší nástroj ekonomických aspektov v rámci ústavného práva. V zmysle dôvodovej správy k ústavnému zákonu o rozpočtovej zodpovednosti z roku 2011 je zřejmé, že cieľom je reflektovať záväzky vyplývajúce z práva Európskej únie, a to najmä vtedy platný tzv. Pakt stability a rastu.⁸ V tejto súvislosti je možné vysloviť domnienku, že silným faktorom na prijatie predmetnej právnej úpravy bola aj vtedajšia dlhová kríza Grécka, ktorá viedla k vytvoreniu tzv. eurovalu, resp. ESM.⁹

Ústavný zákon v čl. 1 explicitne deklaruje, že cieľom je *„...dosiahnuť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky...“*, a v čl. 2 definuje pojem dlhodobá udržateľnosť ako *„...dosiahnutie takého stavu hospodárenia Slovenskej republiky, v ktorom saldo rozpočtu verejnej správy a dlh verejnej správy zabezpečujú, že ani očakávaná zmena príjmov verejnej správy a výdavkov verejnej správy podľa základného scenára v naj-*

⁵ PL. ÚS 13/2022, rozhodnutie zo dňa 13. 12. 2022, bod 167.

⁶ Napr. Ústava Portugalska má takmer 300 článkov.

⁷ Na účely tejto eseje nie je potrebné poskytnúť vyčerpávajúci výpočet všetkých článkov ústavy, ktoré by mohli byť identifikované ako „ekonomicke“. Zameriame sa najmä na čl. 55a v spojení s ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti č. 493/2011.

⁸ Pakt stability a rastu (ďalej len „Pakt“) pozostáva z nariadenia Rady č. 1466/97 zo 7. júla 1997 o posilnení dohľadu nad stavmi rozpočtov a o dohľade nad hospodárskymi politikami a ich koordinácii, nariadenia Rady č. 1467/97 o urýchľovaní a objasňovaní vykonania postupu pri nadmernom schodku a z uznesenia Európskej Rady zo 17. júna 1997 o Pakte stability a rastu, v ktorom sú vydané pevné politické usmernenia na striktnú a včasnú implementáciu Paktu stability a rastu a ktoré sa všetky členské štáty zaviazali rešpektovať. Pakt bol neskôr viackrát revidovaný v roku 2005. Pozri aj dôvodovú správu k ústavnému zákonu o rozpočtovej zodpovednosti. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=3884>

⁹ Je nutné zdôrazniť, že ESM je *stricto sensu* medzinárodná zmluva, aj keď má špecifický charakter vzhľadom na jej previazanosť s právom Európskej únie. Pozri aj ZACCARONI, G. ‘The Reform of the ESM Within a Hybrid EMU Law’. In *European Public Law* 28, no. 3v(2023) s. 1 – 24.

bližších 50 rokoch nespôsobí nárast dlhu verejnej správy nad horný limit dlhu verejnej správy“.

V tejto súvislosti treba upriamiť pozornosť na samotný čl. 1 predmetného ústavného zákona, ktorý zakotvuje okrem iného aj „... požiadavku ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami“.¹⁰ Podľa stanoviska Gibu a Bujňáka je solidarita medzi súčasnými a budúcimi generáciami jedna zo štyroch hlavných zásad samotného zákona a definujú ju smerom do budúcnosti.¹¹ Podľa autorov treba solidaritu vnímať v rovine, že „hospodáriť s verejnými prostriedkami sa má v každom období tak, aby sa záťaž neprenášala do vzdialenej budúcnosti, keď bude musieť problém riešiť až ďalšia generácia, čo v skutočnosti zbavuje súčasného aktéra zodpovednosti za jeho aktuálne nakladanie s verejnými prostriedkami“.¹²

Potrebu ďalšieho posilnenia ekonomických aspektov ústavodarca potvrdil prijatím dvoch kľúčových ústavných noriem a to konkrétne prijatím ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti a prijatím ústavného zákona 422/2020, ktorým bol včlenený do ústavy čl. 55a.

Ústavný súd konštatoval, že „V zmysle čl. 55a ústavy Slovenská republika chráni dlhodobú udržateľnosť svojho hospodárenia, ktoré sa zakladá na transparentnosti a efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov. Na podporu cieľov podľa predchádzajúcej vety ústavný zákon upravuje pravidlá rozpočtovej zodpovednosti, pravidlá rozpočtovej transparentnosti a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť.“¹³

V tejto súvislosti sa dá súhlasiť s názorom, že dlhodobú udržateľnosť hospodárenia štátu je možné považovať za cieľ predmetnej ústavnej úpravy.¹⁴ Uvedené ekonomické aspekty ústavy, resp. ústavných zákonov nemajú iba deklaratórny účinok, ale majú konkrétny ústavnoprávny obsah. Ústavný súd už v minulosti judikoval, že ústava nie je dokumentom obsahujúcim normatívne irelevantné proklamácie, ktorých význam je určený až ďalšou zákonodarcovou činnosťou, ale je skutočným súborom priamo aplikovateľných noriem, princípov a hodnôt, ktoré majú konkrétny normatívny dosah.¹⁵

¹⁰ V súčasnosti sa mnohokrát spája „právo budúcich generácií“ najmä s otázkou tzv. klimatických žalôb, resp. ustanovení o environmentálnych otázkach. Odhaduje sa, že viac ako 80 ústav v súčasnosti obsahuje odkaz na „budúce generácie v ústavných textoch“. V Maďarsku sa o budúcich generáciách zmieňuje niekoľko ústavných ustanovení: preambula, ako aj články o ochrane prírodných a kultúrnych zdrojov, zriaďovanie národného majetku a zriaďovanie komisára pre základné práva ako nástupcu niekoľkých inštitúcií vrátane parlamentného komisára pre budúce generácie. Z týchto ustanovení vyniká takzvaný ombudsman pre budúce generácie ako inštitúcia, ktorá má na starosti ochranu záujmov budúcich generácií. Od roku 2021 uvádzal, že vykonal vyšetrovania, urobil verejné vyhlásenia, predložil legislatívne návrhy, ako aj začal a zasahoval do súdnych konaní. RENAN, A., KOESSLER, L. The Rise of the Constitutional Protection of Future Generations, VerfBlog, 2022/8/12, <https://verfassungsblog.de/the-rise-of-the-constitutional-protection-of-future-generations/>. Podľa nášho názoru by sa tento termín nemal zužovať na klimatické otázky, ale, naopak, treba ho vnímať širšie.

¹¹ GIBA, M., BUJŇÁK, V. Ústavnoprávna analýza vybraných ustanovení ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti zo dňa 31. 07.2 020. s. 3 – 4. Dostupné na: https://www.rrz.sk/wp-content/uploads/2021/11/Ppravna_analyza_Ustavny_zakon_o_rozpoctovej_zodpovednosti.pdf

¹² Tamže, s. 4.

¹³ PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024, bod 92.

¹⁴ GIBA, M., BUJŇÁK, V. Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. In *Justičná revue*. 2020, roč. 72, č. 10, s. 1119.

¹⁵ PL. ÚS 12/01 rozhodnutie zo dňa 04. 12. 2007.

Kľúčová úvaha tohto článku je, či existuje, resp. za akých okolností by sa predmetná hodnota, t. j. *medzigeneračná solidarita a dlhodobá udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky*, mohla premietnuť do rozhodovacej činnosti ústavného súdu v konkrétnom konaní. Inými slovami, či ústavný súd môže predmetné ustanovenia ústavy a ústavného zákona využiť ako explicitný normatívny text, a nie iba ako všeobecnú hodnotu (aj keď ústavného charakteru), ktorá je v rovine snahy o dosiahnutie *cieľa*.

2. Ústavné súdy a ekonomické aspekty

V prípade ekonomických aspektov ústavných noriem je možné identifikovať dve základné línie rozhodovania v judikatúre ústavných súdov. Prvá línia môže byť definovaná ako *extenzívna* a je charakteristická aktívnejším prístupom, keď sa ústavný súd stavia do silnejšej pozície a pristupuje k textu ako normatívnemu, t. j. ktorý obsahuje konkrétne práva, povinnosti. V tomto prístupe sa ústavný súd stavia viacej do popredia aj voči zákonodarnej moci, pretože ju silnejšie limituje v jej výkone s odkazom na konkrétny ústavný text. V tejto situácii vystupuje ústavný súd k situácii z pozície určitého arbitra, ktorý obmedzuje výkonnú, resp. zákonodarnú moc s odkazom na konkrétne aspekty zakotvené v ústavnom texte. Ústavný súd v tejto línii potvrdzuje svoju pozíciu negatívneho zákonodarcu.¹⁶ Napriek posilňovaniu tejto pozície a možnosti približovania k tzv. pozitívnemu zákonodarstvu je však nutné uviesť, že túto pozíciu nikdy nedosiahne. V prípade ekonomických aspektov ústavných noriem je zrejmé, že napr. vyhlásenie zákona o štátnom rozpočte s deficitom XY, za nesúladne s ústavnou normou je charakteristickým prejavom negatívneho zákonodarstva. V prípade ekonomických aspektov, však definovaním, že napr. deficit XY je v rozpore s ústavnou normou zužuje manévrovací priestor pre výkonnú, resp. zákonodarnú moc pri realizácii svojho programu. Nikdy nastane situácia, že by ústavný súd konkrétne definoval, ako konkrétne má vyzeráť napr. štátny rozpočet, avšak negatívnym vymedzením nastavuje jeho základné parametre.

V ďalšej časti sa zameriame na rozhodovaciu činnosť nemeckého ústavného súdu, a to z dôvodu jeho nedávnej judikatúry, ktorá demonštruje jeho extenzívny prístup. Na účely komparatistiky je kľúčový vzťah ústavného súdu k normatívnemu textu ústavných noriem, a nie ekonomické aspekty ekonomík ako také. Inými slovami, bez ohľadu na rozdielny výkon v HDP alebo štruktúre ekonomiky tak účelom právnej komparácie je odlišné vnímanie úlohy ústavného súdu pri aplikovaní ekonomických aspektov ústavy.¹⁷ Príkladom extenzívneho prístupu je rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu o dlhovej

¹⁶ Pozri napr. PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024, bod 77.

¹⁷ Na porovnanie: v Poľsku ústavný súd rozhodol 7. mája 2025, že časti štátneho rozpočtu na rok 2025, ktoré výrazne znižujú financovanie dvoch súdnych orgánov, Národnej súdnej rady (KRS) a samotného Poľského ústavného súdu, sú protiústavné. Rozpočet na rok 2025 podpísal v januári prezident Andrzej Duda, avšak poslal však ústavnému súdu na posúdenie aj časti výdavkových plánov, ktoré obsahovali výrazné škrtky vo financovaní Národnej súdnej rady a ústavného súdu. Týmto spôsobom sa ústavný súd dostal do nezvyčajnej pozície, keď musel vydať rozhodnutie o ústavnosti škrtov vo vlastnom rozpočte. V rozpočte na rok 2025 vládna väčšina v parlamente znížila sumu peňazí pridelenú Národnej súdnej rade o 23 % v porovnaní s tým, čo požadovala, a ústavnému súdu o 17 %.

brzde¹⁸, tzv. dlhová brzda je uvedená v článkoch 109 a 115 nemeckej ústavy. Ustanovenia dlhovej brzdy, t. j. článok 109 ods. 3 a článok 115 ods. 2 nadobudli platnosť pre federálnu vládu v roku 2016.¹⁹ Účelom dlhovej brzdy je obmedziť štátny dlh Nemecka, pretože definuje záväzné pravidlá znižovania rozpočtového deficitu, ktoré musia federálna aj krajinská vláda dodržiavať.²⁰ V prípade Nemecka existuje aj klauzula o výnimke, ktorá umožňuje Spolkovému snemu jednoduchou väčšinou pozastaviť dlhovú brzdu v prípade živeľnej pohromy alebo iných mimoriadnych núdzových situácií, ktoré sú mimo kontroly štátu.²¹ Na základe tohto ustanovenia bola dlhová brzda pozastavená od roku 2020 do roku 2022. V súlade s týmto ustanovením nemecká vláda tiež oneskorene navýšila rozpočet na rok 2021 o 60 miliárd vo forme autorizácie úveru, aby ho mohla použiť na riešenie pandémie koronavírusu a jej dosahov.²² Keďže prostriedky neboli potrebné na pôvodne zamýšľaný účel (riešenie pandémie a jej následkov), nemecká vláda ich v roku 2022 so súhlasom parlamentu spätne prerozdělila.²³ Peniaze sa mali previesť do klimatického a transformačného fondu, t. j. inými slovami, použiť na účely ochrany klímy. Nemecký ústavný súd 15. novembra 2023 rozhodol, že spolková vláda nemôže prerozdeliť rozpočtové prostriedky na riešenie pandémie a jej následkov a použiť ich na účely ochrany klímy.

Uvedené rozhodnutie nemeckého ústavného súdu bolo prvé od zavedenia tzv. dlhovej brzdy do nemeckej ústavy v roku 2009.²⁴ Vzhľadom na charakter rozhodnutia a jeho odôvodnenie je možné konštatovať, že Nemecký ústavný súd sa zaoberal „účelom“ konkrétneho zákona, t. j. využil teleologický výklad.²⁵ Rozhodnutie Nemeckého ústavného

¹⁸ Rozsudok 2 BvF 1/22.

¹⁹ Pre spolkové krajiny až v roku 2020.

²⁰ Jeho cieľom je dosiahnuť tieto ciele nasledujúcimi spôsobmi: Je potrebné rozlišovať medzi štrukturálnymi a konjunkturálnymi komponentmi dlhovej brzdy: štrukturálny komponent obmedzuje schopnosť federálnej vlády prevziať nový dlh na 0,35 % nominálneho hrubého domáceho produktu ročne, zatiaľ čo konjunkturálny komponent umožňuje prevzatie dodatočného dlhu počas hospodárskeho poklesu, ktorý musí byť splatený, keď sa ekonomická situácia zlepšuje.

²¹ Dve výnimočné okolnosti prírodnej katastrofy a mimoriadnej núdzovej situácie si vyžadujú uznesenie nemeckého Bundestagu prijaté väčšinou ústavného počtu jeho členov (článok 115 ods. 2 a článok 121 základného zákona).

²² Čl. 1 druhého zákona o doplnkovom rozpočte na rok 2021 zmenil federálny rozpočet na rok 2021 zvýšením celkového objemu rozpočtu z 547,7 miliardy EUR na 572,7 miliardy EUR a zvýšením objemu Energetického a klimatického fondu zo 42,6 miliardy EUR na 102,6 miliardy EUR. Článok 2 zákona stanovil, že novela nadobudne účinnosť so spätnou účinnosťou od 1. januára 2021. Zákon bol vyhlásený vo federálnom vestníku 25. februára 2022.

²³ Toto splnomocnenie umožnilo rozhodnutie Bundestagu z 23. apríla 2021, ktorým bola vyhlásená mimoriadna pohotovosť v zmysle čl. 115 ods. 2 šiesta a siedma veta základného zákona – výnimka z ústavného pravidla dlhovej brzdy.

²⁴ Predpokladalo sa však „narušenie makroekonomickej rovnováhy“ ako výnimočná situácia umožňujúca dodatočné pôžičky na vyrovnanie rozpočtu – túto výnimku zaviedla Veľká finančná reforma z roku 1969 ako prostriedok proticyklickej kontroly ekonomiky štátom. Výnimka sa používala pravidelne a ústavný súd len okrajovo preskúmal, či takáto výnimočná situácia existovala, ako tvrdili príslušné spolkové vlády. WALDHOFF, CH. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” *European Constitutional Law Review* 2024, 20(4). s.701.

²⁵ Tamže, s. 699 – 700.

súdu aktívne vstúpiť do procesu kreovania štátneho rozpočtu predstavuje významný míľnik v chápaní úlohy ústavného súdu vo vzťahu k verejným financiám v Nemecku, lebo pred inkorporovaním do ústavného textu sám zdôrazňoval potrebu sprísnenia normatívneho textu.²⁶ V nadväznosti na už uvedené je nutné zdôrazniť, že iniciátorom konania pred ústavným súdom boli poslanci Bundestagu prostredníctvom abstraktného preskúmania zákona pred nemeckým ústavným súdom. Zatiaľ čo petit o predbežné opatrenie bol zamietnutý, samotné meritum bolo nakoniec úspešné a zákon bol vyhlásený za protiústavný. V tejto situácii je zrejme, že nemecký ústavný súd sa nepozeral na svoje postavenie iba ako na „*vonkajšieho pozorovateľa*“ výkonu štátnej moci, ale svoje postavenie vnímal ako pozíciu aktívneho účastníka a strážcu ekonomických aspektov.

Druhú líniu je možné označiť ako *reštriktívnu*. Rozhodovacia činnosť ústavných súdov charakterizuje skôr pasívnejší prístup založený na dôslednom rozlišovaní delby moci. Tento postoj je charakteristický zdôraznením kompetencií zákonodarnej, resp. výkonnej moci implementovať svoje ciele prostredníctvom prijatia legislatívy a konečným arbitrom by mali byť najmä voľby, resp. voliči prostredníctvom volieb. Ústavný súd sa pri realizácii tejto doktríny stavia skôr do úzadia a zdôrazňuje široké právomoci zákonodarnej moci určovať ekonomickú politiku štátu a pripúšťa svoju intervenciu iba vo veľmi krajných prípadoch porušenia ústavnosti. Reštriktívny prístup zdôrazňuje, že je vecou iných zložiek moci determinovať ekonomickú politiku štátu a zásah ústavného súdu je možný iba za mimoriadne výnimočných okolností porušenia ústavnosti. Normatívny text ekonomických aspektov ústavných noriem je vnímaný ako zaväzujúci zákonodarcu, avšak ústavný súd sa nestavia do pozície arbitra, ktorý by definoval, kde presne je hranica aplikácie noriem v súlade s ústavnou normou. Do tejto kategórie je možné zaradiť rozhodnutie slovenského ústavného súdu PL. ÚS 7/2024, v ktorom Ústavný súd opakovane zdôraznil, že vec kreácie rozpočtu je záležitosťou iných zložiek moci a svoju úlohu pri finančných aspektoch ústavy výrazne limitoval.

Jedným z kľúčových aspektov je odlišné vnímanie smerom do budúcnosti. V prípade extenzívne vnímanej línie sa ústavný súd sám „*pozerá do budúcnosti*“ pri aplikovaní normatívneho textu a v prípade reštriktívneho prenecháva túto úlohu zákonodarnej a výkonnej moci. V ďalšej časti podrobíme analýze judikáty slovenského ústavného súdu vo vzťahu k ekonomickým aspektom ústavných noriem.

3. Judikatúra ústavného súdu

Ako sme už uviedli, ekonomické aspekty ústavného práva predstavujú špecifickú oblasť, pretože na seba narážajú dva základné ústavnoprávne postuláty – a to právomoc vlády, resp. parlamentu tvoriť ekonomickú politiku štátu a kompetencie ústavného súdu posudzovať súlad podústavných právnych noriem s ústavou, resp. ústavnými zákonmi.²⁷

²⁶ Bundesverfassungsgericht, Decision of 9 July 2007 – 2 BvF 1/04, Amtliche Entscheidungssammlung Band 119. 96 (143). Tamže, s. 701.

²⁷ V prípade Slovenska ide aj o súlad s medzinárodnými zmluvami, pozri čl. 125 ods.1.

V prípade judikatúry slovenského ústavného súdu je možné hovoriť o dvoch fázach, a to aj napriek tomu, že rozsahom ide o značne limitované množstvo judikatúry.²⁸ Za prvú fázu je možné označiť rozhodnutie o tzv. rodinnom balíčku²⁹, v ktorom vyslovil nesúlad predmetnej úpravy s čl. 55a a ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti č. 493/2011, a za druhú rozhodnutie o štátnom rozpočte.³⁰

3.1 Rozhodnutie o tzv. rodinnom balíčku

Ústavný súd v predmetnom rozhodnutí zdôraznil, že ústava je „... *súborom priamo aplikovateľných noriem, princípov a hodnôt, ktoré majú skôr priamy normatívny dopad*“.³¹ Ústavný súd taktiež skonštatoval, že všetky orgány, resp. verejná moc ako taká mjaú chrániť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia krajiny, pretože v prípade, ak hospodárenie nie je dlhodobo udržateľné, môže nastať situácia, že štát nebude môcť v budúcnosti riadne zabezpečovať ochranu základných práv, a to predovšetkým tých, ktoré sú od verejných financií závislé.³²

Na účel tohto článku je kľúčové, že ústavný súd priznal čl. 55a, že má hmotnoprávny aj procesnoprávny rozmer.³³ Ústavný súd skonštatoval, že „*Ústava je sústavou hodnôt, ktoré často kolidujú, a tak aj požiadavka vyjadrená v jej čl. 55a je obmedziteľná a musí byť pripravená ustúpiť iným ústavným hodnotám. Obzvlášť to platí pri konflikte s hodnotou reprezentatívnej demokracie stelesnenej okrem iného v rozhodnutiach volených zástupcov ľudu o nakladaní s verejným majetkom. Avšak aj v prípade, ak popísaná kolízia vyústí do uprednostnenia politickej motivácie, je orgán verejnej moci prijímajúci rozhodnutie povinný usilovať o súčasné zachovanie požiadavky transparentnosti a efektívnosti v maximálnej miere, ktorú uprednostnené politikum umožňuje*“.³⁴ Tým sa prihlásil svoj k reštriktívnemu prístupu vo vzťahu k ekonomickým aspektom ústavy.

Svoj limitovaný prístup explicitne vyjadril formuláciou, že pokiaľ ide o *postavenie ústavného súdu vo vzťahu k čl. 55a ústavy, ktorého ochrana je jeho úlohou (čl. 124 ústavy), ústavný súd v zásade nie je povolaný na to, aby sám vyhodnocoval odborné otázky udržateľnosti hospodárenia a transparentnosti a efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov*.³⁵

²⁸ Ústavný súd sa v minulosti zaoberal otázkami, ktoré súviseli s nakladaním s verejnými zdrojmi. Ústavný súd sa v nich zaoberal analýzou aktuálnej ekonomickej situácie štátu, avšak svoje rozhodnutia neopieral o ekonomické aspekty ústavných noriem. Ako príklad je možné uviesť nálež Ústavného súdu SR PL. ÚS 13/2012, ktorým vyslovil protiústavnosť zákona garantujúceho vyššiu minimálnu mzdu zdravotným sestram), ale opakovane mala na verejné financie aj negatívny vplyv (nálezy PL. ÚS 27/2015 a PL. ÚS 8/2017, kde Ústavný súd vyslovil protiústavnosť „zmrazenia“ plátov sudcov, resp. niektorých iných verejných funkcionárov). OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2021, s.759.

²⁹ PL. ÚS 13/2022 rozhodnutie zo dňa 13. 12. 2022.

³⁰ PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024.

³¹ Bod 158.

³² Bod 159.

³³ Bod 160.

³⁴ Bod 160.

³⁵ Bod 161.

Ústavný súd explicitne odmietol právomoc vykonávať kontrolu nad inými zložkami moci, t. j. výkonnou a zákonodarnou vo vzťahu k napĺňaniu či sledovaniu hodnôt podľa čl. 55a ústavy.³⁶ Hodnoty zakotvené v čl. 55a sa *de facto* prekrývajú s hodnotami zakotvenými v ústavnom zákone o rozpočtovej zodpovednosti.³⁷

Ústavný súd vidí svoju pozíciu skôr ako strážcu procesných aspektov, ktoré zabezpečia, aby jednotlivé zložky, resp. ich predstavitelia mali relevantné informácie.³⁸ Ústavný súd sa svojím odôvodnením nenápadne vyčlenil z kontroly hmotnoprávných aspektov, ktoré sám predtým priznal samotnému článku, a upriamil svoju kompetenciu na procesno-právne aspekty. Ústavný súd definoval svoju pozíciu ako garanta, že jednotliví predstavitelia budú disponovať adekvátnymi informáciami, avšak odmietol ísť o krok ďalej a stanoviť, že aj ich prípadné rozhodnutie, t. j. hmotnoprávny aspekt podlieha jeho prieskumu. V nadväznosti na uvedené je zrejmé, že Ústavný súd SR odmietol zvoliť chodník, ktorý by posilňoval jeho pozíciu a určitým spôsobom vyvažoval iné zložky v moci v prípade finančných aspektov ústavy, resp. ústavných zákonov.

3.2 Rozhodnutie o štátnom rozpočte

Otázky finančných aspektov ústavy boli predmetom skúmania ústavného súdu aj v nedávnom rozhodnutí PL. 7/2024³⁹ o štátnom rozpočte. V tomto prípade taktiež zvolil značne opatrný postup v prípade aplikácie ústavných noriem zakotvujúcich ekonomické aspekty ústavy a do značnej miery zopakoval základné postuláty predchádzajúceho rozhodnutia.⁴⁰ V rozhodnutí PL. ÚS 7/2024 zopakoval, že sa zameriava sa skôr na procesný aspekt, t. j. aby mali poslanci k „... *dispozícii určité množstvo relevantných informácií o tom, ako navrhovaný zákon zasiahne do dlhodobej udržateľnosti hospodárenia.*“⁴¹

Ústavný súd zdôraznil, že sa obáva judicializácie rozhodovania o ekonomických otázkach a podčiarkol svoju zdržanlivosť pri zásahoch do zákonodarnej moci v otázkach štátneho rozpočtu.⁴² Svoju úvahu založil najmä na argumentácii, že posilňovanie Rady pre rozpočtovú zodpovednosť vo vzťahu k štátnemu rozpočtu mu z ústavy neprináleží

³⁶ Bod 167.

³⁷ V čl. 55a sa zakotvujú pojmy ako „pravidlá rozpočtovej zodpovednosti“ a „pravidlá rozpočtovej transparentnosti“ priamo do ústavy, ktorá ich dosiaľ nepoznala. Opäť ide o formuláciu doslovne prevzatú z čl. 1 ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2021, s.756.

³⁸ Bod 167.

³⁹ PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024.

⁴⁰ Napr. body 91 až 101 predstavujú takmer identickú formuláciu s bodmi 158 – 177 nálezu PL. ÚS 13/2022 rozhodnutie zo dňa 13. 12. 2022.

⁴¹ Bod 101. V tomto smere Ústavný súd v náleze vo veci sp. zn. PL. ÚS 13/2022 konštatoval, že nie je ľahké posúdiť dôsledky legislatívneho procesu a jeho kvality na stabilitu verejných financií, resp. dosah prijatých legislatívnych opatrení na verejné rozpočty. Zároveň však opätovne zdôrazňuje, že ak dlhodobá udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky vstupuje „do hry“, poslanci Národnej rady by pred samotným hlasovaním mali mať k dispozícii určité množstvo relevantných informácií o tom, ako navrhovaný zákon zasiahne do dlhodobej udržateľnosti hospodárenia. Čím väčší je zásah do dlhodobej udržateľnosti hospodárenia, tým väčší dôraz sa kladie na rozsah a relevanciu takýchto informácií, a to aj na informácie o efektívnosti vynakladania verejných prostriedkov.

⁴² Bod 117.

a cieľom konania podľa čl. 125 ods. 1 nie je hľadať optimálne riešenia napr. limitovaním vytvárania deficitu, resp. zamedzovaním ďalšieho zadlžovania sa v prípade štátneho rozpočtu.⁴³ Ústavný súd iba na okraj, a do značnej miery nechotne, pripustil ako krajnú možnosť, že by vstúpil do procesu tvorby štátneho rozpočtu, a to keď uviedol, že iba podstatné narušenie ústavnosti by opodstatňovalo jeho vstup do vzťahov – vláda – parlament – občan – štátny rozpočet.

„Ústavné zakotvenie konkrétnych rozpočtových pravidiel predstavuje mantinely ústavnoprávneho prieskumu vo vzťahu k štátnemu rozpočtu. V tomto smere je potrebné zdôrazniť, že prvoradá a všeobecnú zodpovednosť za štátny rozpočet nesie vláda, ktorá je za výkon svojej právomoci zodpovedná národnej rade, a následne národná rada nesie svoju politickú zodpovednosť pred občanmi – voličmi. Vstup Ústavného súdu do týchto vzťahov by opodstatňovalo iba podstatné narušenie ústavnosti.“⁴⁴

Dôvod prečo predstavuje rozhodnutie o štátnom rozpočte posun v rámci judikatúry, je však zakotvený v skutočnosti, že Ústavný súd napokon pripustil možnosť svojho zásahu v budúcnosti, avšak odvolal sa na prípady zo zahraničia bez bližšej ústavnoprávnej identifikácie.⁴⁵ Napriek skutočnosti, že samotný Ústavný súd spomenul už spomenuté rozhodnutie Nemeckého ústavného súdu 2 BvF 1/22, tak sa obmedzil na jeho výrokovú časť bez hlbšej analýzy. Z tohto titulu je zrejmé, že svoju úlohu vníma odlišne a v súčasnosti nemá ambíciu riešiť hmotnoprávne účinky či už článku 55a ústavy alebo ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti.

Napriek tejto skutočnosti Ústavný súd nadväzuje na predchádzajúcu judikatúru, keď ekonomické aspekty ústavného práva posúva do procesnej roviny na úkor materiálnej. Ústavný súd vníma svoju pozíciu v prípade schvaľovania štátneho rozpočtu, resp. iných zákonov s významným dosahom na štátny, resp. rozpočet⁴⁶ verejnej správy úzko a restriktívne a obmedzuje svoju úlohu skôr na garanta procesných práv.

Ústavný súd uviedol, že *„Priestor na zásah ústavného súdu by sa otváral predovšetkým v prípade obchádzania konkrétnych a objektívne merateľných ústavou, resp. ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti nastavených pravidiel, pripade v širšom poňímaní pri neutržateľnom negatívnom zásahu do dlhodobej udržateľnosti hospodárenia Slovenskej republiky.“⁴⁷*

⁴³ Body 121 – 122.

⁴⁴ Bod 124.

⁴⁵ Konkrétne spomenul ako príklady obchádzanie konkrétnej ústavnej požiadavky na vyrovnaný rozpočet započítaním pôžičiek ako čistých príjmov (rozhodnutie Najvyššieho súdu New Jersey vo veci Lance v. McGreevy zo dňa 26. 7. 2004) alebo obchádzanie ústavne zakotvenej dlhovej brzdy cez účtovné operácie (rozsudok nemeckého spolkového ústavného súdu 2 BvF 1/22 zo dňa 15. 11. 2023).

⁴⁶ V tejto súvislosti je možné zdôrazniť, že zákon o štátnom rozpočte má špecifické znaky, keďže je zákonom, ktorý nemá z pohľadu generality práva normatívnu povahu. Bod 110, PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024. Obdobne sa vyjadril aj Nemecký ústavný súd v rozhodnutí o dlhovej brzde, kde uviedol, že hoci zákony o rozpočte v zásade nemajú žiadne právne účinky (Rechtswirkungen) po skončení fiškálneho roka, na základe správy Bundesrechnungshof v priebehu nasledujúceho rozpočtového roka usúdil, že majú význam až do udelenia absolutória spolkovej vláde Spolkovým snemom a Spolkovou radou. WALDHOFF, Ch. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” *European Constitutional Law Review* 2024, 20(4): s. 703.

⁴⁷ Bod 142.

Ústavný súd bližšie neidentifikoval, ktoré ekonomické ukazovatele by považoval za také „závažné“, že by konštatoval už neudržateľný negatívny zásah do dlhodobej udržateľnosti hospodárenia Slovenskej republiky.

Uvedený postup Ústavného súdu je možné dať do kontrastu s nedávnym rozhodnutím Nemeckého ústavného súdu, ktorý svoju úlohu poňal v prípade tzv. klimatickej žaloby značne extenzívnejšie. Ako bolo už načrtnuté v úvode – cieľom tohto článku je vyvolať polemiku o možnostiach limitov slovenského Ústavného súdu pri aplikácii ekonomických článkov ústavných noriem.

Na tomto mieste je možné vysloviť otázku, či Ústavný súd nevníma svoju pozíciu príliš reštriktívne. Na jednej strane potvrdzuje, že ústavné normy majú svoj konkrétny normatívny dosah a ide o súbor priamo aplikovateľných noriem, princípov a hodnôt, avšak následne sa svojimi rozhodnutiami posúva takmer výhradne do pozície kontroly procesných aspektov. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že v rámci del'by moci je zrejmé, že je to výkonná a zákonodarná moc, ktoré majú primárnu zodpovednosť za tvorbu ekonomickej politiky ako takej, avšak ústavodarca evidentne považoval za potrebné inkorporovať tieto hodnoty do ústavného textu. V prípade, že by predmetné ekonomické aspekty ústavných noriem neboli súčasťou textu, tak by bola zdržanlivosť ústavného súdu v jednoznačnejšej pozícii.

V situácii, keď sú však ekonomické aspekty súčasťou ústavných noriem, je možné vysloviť otázku, či Ústavný súd má právo „prehliadať“ hmotnoprávne účinky týchto ustanovení. Ústavný súd pripustil že „*vstup Ústavného súdu do týchto vzťahov by opodstatňovalo iba podstatné narušenie ústavnosti*“, avšak bez bližšej identifikácie. Z uvedenej formulácie je možné indikovať, že do budúcnosti je možný aj vývoj jeho judikatúry smerom k hmotným aspektom samotných právnych noriem, a nie iba k procesným. Je už druhou otázkou, či je možné očakávať od Ústavného súdu takýto „aktívnejší prístup“ v prípade posudzovania ekonomických aspektov ústavných noriem. V tejto súvislosti je možné spomenúť, že v rámci ekonomických odborných kruhov sa už dlhšie diskutuje o zmene ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti.⁴⁸ Návrh novelizácie ústavného zákona bol aj predložený v roku 2020 v parlamente, avšak nebol schválený.⁴⁹

Z pohľadu ústavnoprávneho by však neprišlo k modifikácii základného postulátu ústavného zákona ako takého, ale skôr k úprave ekonomických parametrov, ako je napr. sledovanie čistého dlhu a nie hrubého dlhu. Pozíciu Ústavného súdu vo vzťahu k ekonomickým aspektom ústavných noriem je nutné vnímať ako doktrínálnu, a nie úzko expertnú, t. j. aj prípadná zmena napr. počítania čistého dlhu a nie hrubého dlhu, tak ako je to v súčasnosti, by sama osebe nemala viesť k zmene pozície Ústavného súdu.

⁴⁸ Pozri napr. „Desatoro“ pre modernizáciu ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, Ministerstvo financií, 2023. Dostupné na: https://ulozisko.institutfinancnejpolitiky.sk/WEB_IFP/06_Aktivita/01_Seminare/2023_Modernizacia_dlhova%20brzda.pdf. Návrh sa zameriaval na sledovanie čistého dlhu, a nie na hrubý dlh, ako to platí v súčasnosti. V ústavnom zákone by pri prekročení hranice dlhu už nebola sankcia predĺžiť vyrovnaný rozpočet a taktiež by sa po nástupe novej vlády nevyvíjala dlhová brzda na dva roky. Dôležitú úlohu by hrali výdavkové limity, ktoré by boli prepojené s dlhovou brzdou. Ak by bol dlh v niektorom zo sankčných pásiem dlhovej brzdy (čo dnes platí), potreba konsolidácie by sa zvýšila.

⁴⁹ Parlamentná tlač č. 265. OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok III*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2023, s. 476.

Špecifické postavenie by malo prípadné inkorporovanie výdavkových limitov do ústavného zákona, na čo nepriamo poukázal aj samotný Ústavný súd. Ten uviedol, že výdavkové limity sú v súčasnosti inštitútom zákonným, a nie ústavným.⁵⁰ Ústavný súd skonštatoval, že „... si je vedomý argumentu Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, že inštitút limitu verejných výdavkov je hlavným nástrojom na riadenie rozpočtu a zlepšovanie dlhodobej udržateľnosti, avšak „povýšenie“ konkrétnej výšky limitu na ústavný nástroj či princíp však nie je v právomoci Ústavného súdu, ale ústavodarcu.“⁵¹ Z predmetnej dikcie je možné dedukovať, že v prípade inkorporovania výdavkových limitov do ústavných noriem by zo strany Ústavného súdu mohlo prísť k jeho posunu z reštriktívneho prístupu smerom k extenzívnejšiemu.

V ďalšej časti sa zameriame na nástroje, ktoré využívajú zahraničné ústavné sudy a ktoré by mohli byť použité v prípade, že by sa Ústavný súd posunul, resp. chcel posunúť vo svojej judikatúre.

4. Rozšírený test proporcionality a medzigeneračná zodpovednosť?

Otázku ako sa bude vyvíjať judikatúra ústavného súdu k tzv. ekonomickým aspektom ústavným noriem je v súčasnosti nemožné zodpovedať. Doterajšia judikatúra smeruje k ochrane procesných práv jednotlivých zložiek moci, avšak do budúcnosti nie je vylúčené, že ústavný súd bude aktívnejšie vnímať jednotlivé normy a pristúpi k ich ochrane – k čomu si pootvoril priestor v rozhodnutí o štátnom rozpočte.

V tejto časti sa zameriame na dva aspekty, ktoré sú prítomné v judikatúre Nemeckého ústavného súdu a môžu zohrávať významnú úlohu v prípade aktívnejšieho pôsobenia slovenského Ústavného súdu v otázke ekonomických aspektov ústavných noriem.

Prvou oblasťou je otázka tzv. analýzy možných budúcich scenárov (angl. scenario analysis). Ide o metódu, ktorú použil Nemecký ústavný súd v rozhodnutí Klimaschutz⁵², a je previazaná s vykonaním tzv. testu budúcej proporcionality.⁵³ Rozšírená verzia testu proporcionality je založená na koncepte, ktorý má podobu zdôvodnenia „čo ak“ s ohľadom na budúcnosť.⁵⁴ Cieľom analýzy možných budúcich scenárov je z pohľadu Ústavného súdu vyhodnotenie, ako bude pravdepodobne vyzerat' budúcnosť v prípade napr. prijatia opatrenia A, ako v prípade opatrení B alebo C.⁵⁵ Nemecký ústavný súd aplikoval tento možný budúci vývoj s ohľadom na klimatickú zmenu.⁵⁶

⁵⁰ PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024, bod 137.

⁵¹ Tamže, bod 139.

⁵² 1BVerfG, 1 BvR 2656/18, Mar. 24, 2021.

⁵³ Počiatky rozšíreného testu proporcionality je možné nájsť v rozhodnutí Tabak Entscheidung BVERFG, 2 BvR 1915/91. TUZET, G., CANALE, D., and SARDO, A., “Scenario Analysis in Karlsruhe: Exploring New Argumentative Steps of the Federal Constitutional Court.” In *German Law Journal*, 2024, 25(5), s. 721.

⁵⁴ Tamže.

⁵⁵ Otázka súvisiaca s „budúcimi generáciami“ je veľmi špecifická aj z pohľadu ústavného práva. Ku kritike konceptu „budúcich generácií“ prichádza najmä v súvislosti s tzv. klimatickými žalobami. HUMPHREYS, S. Against Future Generations, *European Journal of International Law*, Volume 33, Issue 4, November 2022, s. 1061–1092. Naopak k zástancom predmetného konceptu pozri napr. WEWERINKE-SINGH, M., GARG, A., AGARWALLA, S., In Defence of Future Generations: A Reply to Stephen Humphreys, In *European Journal of International Law*, Volume 34, Issue 3, August 2023, s. 651–668.

⁵⁶ Body 155 – 161.

V tejto súvislosti sa súd zaoberal otázkou, či prijaté opatrenia na boj s klimatickou zmenou považuje za dostatočné a spravodlivé v kontexte budúcich generácií.⁵⁷ V prípade ekonomických aspektov ústavných noriem je zrejmé, že by slovenský Ústavný súd mohol využiť tzv. *scenario analysis* v prípade, keď by bol konfrontovaný s ústavnou hodnotou definovanou ako „trvalo udržateľné hospodárenie“ alebo „*ekonomickkej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami*“, ako sú zakotvené v čl. 1 ústavného zákona o rozpočtových pravidlách.⁵⁸ Je možné vysloviť hypotézu, že v tomto prípade by Ústavný súd na základe podkladov poskytnutých napr. Radou pre rozpočtovú zodpovednosť, identifikoval viaceré scenáre vývoja udržateľnosti hospodárenia Slovenskej republiky a na ich základe by sa vyslovil pre možný súlad, resp. nesúlad s ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti. Ústavný súd by sa nestaval do pozície arbitra, ale konfrontoval by jednotlivé scenáre s normotvornými ustanoveniami ústavného zákona a posudzoval by ich účinok voči napadnutému právnomu predpisu.⁵⁹ Inými slovami, Ústavný súd by jednotlivo vyhodnotil každý scenár separátne a následne by konštatoval, ktorý je v súlade s ústavnou normou. Konečné rozhodnutie by bolo na zákonodarnej moci, pretože Ústavný súd by tu pôsobil v pozícii negatívneho zákonodarcu a vyhodnotil by, ktorý scenár by bol v rozpore s normatívnym textom ústavného zákona.

Druhou otázkou, ktorú nastolil Nemecký ústavný súd, je otázka tzv. medzigeneračnej zodpovednosti. V rozhodnutí *Klimatschutz* sa brala do úvahy tzv. *medzigeneračná spravodlivosť*, ktorá je definovaná ako predstava, že súčasné generácie majú povinnosť konať spôsobom, ktorý chráni práva a záujmy budúcich generácií.⁶⁰

Špecifickom, ktoré spája rozhodnutia Nemeckého ústavného súdu o dlhovej brzde a klimatickej zmene, je ich limitovanie zákonodarnej moci v súčasnom čase. Obidva rozsudky obmedzujú vládnucu väčšinu v realizácii aktuálnej politiky s ohľadom na budúci dosah ich konania.⁶¹

Prichádza k stretu dvoch základných princípov, a to princípu vládnutia väčšiny, ktorá získala mandát realizovať svoj program od ľudu prostredníctvom volieb, avšak zároveň ich viazanosť ústavným textom. Je zrejmé, že ide o mimoriadne špecifickú situáciu, keď

⁵⁷ SCHRAMM, F. Judges as Narrators of the Climate Crisis? An Illustrative Analysis of the Decision of the German Constitutional Court from 24 March 2021. In *European Papers*. Vol. 7, 2022, No 1, s. 373.

⁵⁸ Celé znenie čl. 1: „Tento ústavný zákon s cieľom dosiahnuť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky, posilniť transparentnosť a efektívnosť vynakladania verejných prostriedkov a v snahe podporiť dlhodobú konkurencieschopnosť Slovenskej republiky s prihliadnutím na požiadavku ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami upravuje zriadenie a pôsobnosť Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, pravidlá rozpočtovej zodpovednosti a pravidlá rozpočtovej transparentnosti.“

⁵⁹ V tejto súvislosti treba uviesť, že čl. 2 predmetného ústavného zákona definuje výklad pojmov ako je „dlhodobá udržateľnosť“.

⁶⁰ Pozri aj TUZET, G., CANALE, D., and SARDO, A., “Scenario Analysis in Karlsruhe: Exploring New Argumentative Steps of the Federal Constitutional Court.” *German Law Journal*, 2024, 25(5), s. 710.

⁶¹ Pozri aj bod 140. 2 BvF 1/22 – Second Supplementary Budget Act 2021.

WALDHOF, CH. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” In *European Constitutional Law Review* 2024, 20(4): s. 704.

sa nemecký ústavný súd stavia do špecifického postavenia ako garanta ústavných práv, ktorý limituje výkonnú, resp. zákonodarnú moc. Je zrejmé, že v prípade napr. klimatickej žaloby ide o analýzu budúcnosti, resp. rôznych scenárov, keď je v konečnom dôsledku ťažšie predpovedať, ako bude vyzerat' budúcnosť. Ústavný súd tu využíva „*budúci test proportionality*“ založený na analýze jednotlivých dosahov a úvahe, či nie je disproportčne zasiahnutá budúca generácia následkom klimatickej zmeny oproti súčasnej generácii.⁶² Inými slovami, či súčasná generácia nie je limitovaná vo svojom konaní tak, aby nepreniesla významnejšiu časť riešenia dosahov na budúcu generáciu. Obdobne je možné interpretovať aj rozhodnutie o ekonomických aspektoch ústavy, keď je cieľom limitovania výdavkov dosiahnuť rovnomernejšie zadlžovanie štátu. Nemecký ústavný súd deklaroval, že sloboda zákonodarcu je limitovaná v súčasnosti s dôrazom na budúcnosť.

Nemecký ústavný súd v rozhodnutí o dlhovej brzde zreteľne odlišuje aj aplikáciu princípu proporcionality v kontexte základných práv, v ktorých vždy platí prezumpcia v prospech slobody pri základných právach, od vyvažovania záujmov podľa ústavného práva, ktoré sú v zásade rovnako dôležité.⁶³ Nemecký ústavný súd vníma pozíciu zákonodarcu a jeho priestor na realizáciu vlastnej politiky v súvislosti s otázkou, či sú splnené podmienky pre tzv. núdzové pôžičky v zmysle článku 115 (2) nemeckej ústavy.⁶⁴

Toto podčiarkuje odlišný prístup k predmetnej otázke medzi Karlsruhe a Košicami. Zatiaľ čo v prípade Nemecka sa ústavný súd stavia do pozície, keď nelimituje podmienky, pri ktorých má zákonodarný zbor právomoc „iniciovať“ núdzový režim pôžičiek, tak ich konkrétna aplikácia už nie je mimo prieskumu ústavného súdu.⁶⁵ Naopak, slovenský Ústavný súd svojou judikatúrou indikuje, že preferuje prístup, kde je aj konkrétna realizácia v gescii zákonodarcu a jeho pozícia je výrazne limitovaná.

Je možné vysloviť polemiku, či by v prípade aplikovania tzv. analýzy možných scenárov mohol Ústavný súd SR determinovať určité mantinely, pri ktorých by považoval za nevyhnutné zasiahnuť do znenia právneho predpisu z titulu jeho rozporu s cieľom dosiahnuť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia Slovenskej republiky, ako ju definuje ústavný zákon.

V prípade slovenských ústavných noriem je teda možné vidieť určitý príklon k jazykového výkladu na úkor teleologického, pretože Ústavný súd hovorí, resp. odkazuje na

⁶² Základné právo na medzigeneračnú spravodlivosť berie vážne úvahu, že súčasné politiky majú aj dlhodobé vplyvy, ktoré môžu ovplyvniť život, zdravie, životné prostredie a rozvoj. Body 16 – 28. TUZET, G., CANALE, D., and SARDO, A. “Scenario Analysis in Karlsruhe: Exploring New Argumentative Steps of the Federal Constitutional Court.” In *German Law Journal* 2024, 25(5) s. 710.

⁶³ WALDHOFF, CH. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” In *European Constitutional Law Review* 2024, 20(4): s. 704.

⁶⁴ Bod 146.

⁶⁵ Ešte ďalej zašiel Hessischer Staatsgerichtshof, ktorý v plnom rozsahu uplatnil zásadu proporcionality, pokiaľ ide o núdzové pôžičky spolkovej krajiny Hesensko. 26Hessischer Staatsgerichtshof, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht* (2022). WALDHOFF, CH. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” In *European Constitutional Law Review*. 2024, 20(4): s. 707.

prípady založené na explicitných ustanoveniach v právnom texte. Z tohto titulu je možné vysloviť hypotézu, že prípadné porušenie by Ústavný súd videl napr. pri prekročení limitov verejného dlhu zakotvených v čl. 5.⁶⁶ V prípade, že by Ústavný súd smeroval k extenzívnemu chápaniu svojho postavenia v súvislosti s ekonomickými aspektmi ústavných noriem, tak nie je vylúčené, že by mohol vyhodnotiť aj prijatie štátneho rozpočtu ako v rozpore s normatívnym textom ústavného práva. V tejto situácii by mohol zvoliť formalistickejší prístup a oprieť sa o konkrétne parametre zakotvené v texte ústavného zákona alebo smerom k materiálnejšiemu chápaniu. Pri materiálnejšom chápaní je možné vysloviť hypotézu, že by išiel cestou využitia princípu medzigeneračnej zodpovednosti a využitia budúceho testu proporcionality.

Ako príklad je možné uviesť situáciu, keď by bol zostavený a schválený rozpočet, ktorý by dosahoval výšku 25 % HDP⁶⁷, čím by sa zvyšovalo významným spôsobom zadlženie štátu za krátku dobu, t. j. za jeden rok.⁶⁸ V tejto situácii by sa zrejme Ústavný súd zamerl na analýzu viacerých možností zostavenia rozpočtu.

V tomto hypotetickom scenári by pravdepodobne vytvoril analýzy možného vývoja verejného zadlženia v krátkodobom a strednodobom horizonte a na základe tejto „*scenario analysis*“ by vedel determinovať, že napr. deficit 5 % by bol z krátkodobého hľadiska udržateľný, avšak deficit 25% už predstavuje porušenie čl. 55a ústavy v spojení s ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti.

Samozrejme, takáto analýza viacerých scenárov by v konečnom dôsledku viedla k ekonomického hodnoteniu rozpočtu ako takého, t. j. k revízii, resp. analýze jednotlivých výdavkov štátneho rozpočtu. Voči tomuto sa Ústavný súd silne vymedzil aj v už uvedenom rozhodnutí o tzv. rodinnom balíčku, kde konštatuje, že *jeho úlohou v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 ústavy nie je hľadať optimálne riešenia na zabezpečenie rešpektovania určitých odborných či morálnych štandardov pri prijímaní štátneho rozpočtu (napr. limitovaním vytvárania deficitu, resp. zamedzovaním ďalšieho zadlžovania sa), prípadne určovanie lepšieho či vhodnejšieho spôsobu jeho schvaľovania v Národnej rade (napr. v podobe posilňovania postavenia Rady pre rozpočtovú zodpovednosť)*.⁶⁹

V tejto súvislosti treba uviesť, že inkorporovanie ekonomických aspektov do ústavných noriem stavia Ústavný súd do novej pozície, pri ktorej bude musieť zadefinovať doktrinálne chápanie svojej pozície vo vzťahu k ekonomickým aspektom ústavných noriem. Súčasná ekonomická situácia indikuje, že v budúcnosti bude prípadov zahrňujúcich ekonomické aspekty v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu skôr pribúdať, a nie sa ich množstvo znižovať.

⁶⁶ Konkrétne ide o limit verejného dlhu. V dôvodovej správe k ústavnému zákonu k čl. 5: „*V tomto článku sa ustanovuje horný limit pre dlh verejnej správy ako 50 % podielu na hrubom domácom produkte. Aj keď Pakt stability a rastu upravuje ako horný strop dlhu 60 % podielu na hrubom domácom produkte, vzhľadom na analýzy veľkosti a relatívnej produkcie ekonomiky môže byť pre slovenské hospodárstvo hranica 60 % už problematická.*“

⁶⁷ Ide o čisto akademickú úvahu. Slovenská republika nikdy nedosiahla taký deficit. Najvyšší deficit dosiahla v roku 2000, keď to bolo 12,7 % HDP.

⁶⁸ V tomto prípade by nešlo ani o výnimočnú situáciu, akou je napr. vojna.

⁶⁹ Bod 121.

Záver

Cieľom tohto článku je vyvolať polemiku o postavení a aplikácii tzv. ekonomických aspektov ústavných noriem v podmienkach Slovenskej republiky, pretože je veľmi pravdepodobné, že Ústavný súd bude v blízkej budúcnosti opäť konfrontovaný s otázkami ich aplikovania, resp. interpretácie. Judikatúra slovenského ústavného súdu smeruje k reštriktívnemu chápaniu svojho postavenia v prípade otázok súvisiacich s ekonomickými aspektmi ústavných noriem. Ústavný súd definuje ekonomické aspekty ako prísne odborné a aj napriek explicitným normatívnym ustanoveniam (napr. limit dlhu verejnej správy) vníma svoju pozíciu skôr ako garanta procesných práv jednotlivých aktérov, a nie ako garanta hmotnoprávných ustanovení. Ústavný súd síce pripustil, že za určitých okolností by mohol zasiahnuť napr. v súvislosti so štátnym rozpočtom, avšak to iba za veľmi výnimočných okolností, ktoré presnejšie nedefinoval.⁷⁰ Tento postoj je možné dať do kontrastu s prístupom Nemeckého ústavného súdu, ktorý zaujal extenzívnejšie chápanie svojho postavenia v prípade ekonomických aspektov ústavných noriem.

Rozhodnutia Nemeckého ústavného súdu taktiež otvorili otázku súvisiacu s „*medzigeneračnou zodpovednosťou*“. Táto otázka nie je mimo záujmu verejných politik, ⁷¹ avšak judikatúra Nemeckého ústavného súdu ju posunula na vyššiu úroveň, pretože jej priznala silný aspekt pri analýze jednotlivých prípadov. V prípade slovenského ústavného práva je „*požiadavka ekonomickej a sociálnej spravodlivosti a solidarity medzi súčasnými a budúcimi generáciami...*“ zakotvená v čl. 1 ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti, avšak slovenský Ústavný súd ju v doterajšej judikatúre neinterpretoval. Nemecký ústavný súd svojim interpretačným prístupom bezpochyby otvoril širšiu diskusiu o vnímaní aplikovaných ekonomických aspektov ústavných noriem, a to aj v kontexte „*medzigeneračnej zodpovednosti*“.⁷²

V kontexte vývoja v okolitých krajinách je taktiež možné vysloviť domnienku, že aj na Slovensku príde k tzv. klimatickej žalobe, čo bude viesť k možnému využitiu metód,

⁷⁰ Ústavný súd sa v minulosti pomerne rozsiahlo a podrobne vyjadroval k ekonomickej politike štátu, resp. ekonomickej politike vlády a parlamentu. V rozhodnutí PL. ÚS 8/2017 podrobne analyzoval dosah na verejné výdavky, keď uviedol: „Ušetrená suma 3 500 000 eur tak predstavovala len 0,02 % z predpokladaných verejných výdavkov v roku 2017, a aj len zo samotného predpokladaného schodku štátneho rozpočtu predstavovala ušetrená suma len 0,17 %.“ Pozri najmä body 74 až 82.

⁷¹ Ako príklad je možné uviesť napr. stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Podpora medzigeneračnej solidarity v Európe – smerom k horizontálnemu prístupu EÚ (stanovisko z vlastnej iniciatívy) (C/2024/6869) 28. 11. 2024; https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202406869

⁷² Otázky súvisiace s ekonomickým rozvojom sa neobmedzujú iba na Európu, ako to poukazuje aj príklad Singapuru, pretože ten explicitne demonštruje, že otázku stavu verejných financií nie je možné vnímať iba ako európsku záležitosť. Ústavné záruky, ktoré boli zavedené od začiatku 90. rokov na ochranu minulých rezerv Singapuru, tiež obmedzujú priestor pre tzv. krátkodobé rozhodovanie. V ústave sú rezervy definované ako prebytok aktív nad záväzkami vlády. Rezervy, ktoré sa majú chrániť, sa častejšie označujú ako „minulé rezervy“ alebo rezervy nahromadené vládou počas predchádzajúcich funkčných období. Chránené sú finančné aktíva (pôžičky, majetkové účasti, finančné nástroje) aj fyzické aktíva (štátne pozemky a budovy) patriace štátu. Pozri napr. čl. 22B singapurskej ústavy a nasledujúce.

ako je napr. „*scenario analysis*“⁷³. Otázky súvisiace s klimatickými žalobami a ekonomickými aspektmi ústavných noriem bezpochyby budú vyžadovať špecifický prístup zo strany Ústavného súdu, pretože ide o aplikáciu noriem a princípov, ktoré boli doteraz skôr mimo prúdu jeho hlavnej judikatúrnej činnosti.

Literatúra

- GIBA, M., BUJŇÁK, V. Ústavnoprávna analýza vybraných ustanovení ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti zo dňa 31. 07. 2020
- GIBA, M., BUJŇÁK, V. Výkladové problémy ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti. In *Justičná revue*. 2020, roč. 72, č. 10
- GINSBURG, T. “Balanced Budget Provisions in Constitutions.” In *Constitutions in Times of Financial Crisis, Comparative Constitutional Law and Policy*, eds. Tom Ginsburg, Mark D. Rosen, and Georg Vanberg. Cambridge : Cambridge University Press. 2019, Chapter 58 – 70
- HUMPHREYS, S. Against Future Generations. In *European Journal of International Law*. Volume 33, Issue 4, November 2022, s. 1061 – 1092
- OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2021, 892 s.
- OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok III*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2023, 528 s.
- PAWA, K., GEE, C., IPS, Working Papers No. 38 (February 2021): Public Debt and Intergenerational Equity in Singapore
- RAWLS, J. *A Theory of Justice: Revised Edition*. Harvard University Press (1999)
- RENAN, A. KOESSLER, L. The Rise of the Constitutional Protection of Future Generations, *VerfBlog*, 2022/8/12
- RILEY, S. Architectures of intergenerational justice: Human dignity, international law, and duties to future generations. In *Journal of Human Rights*, 2016, 15(2) s. 272 – 290
- SCHRAMM, F. Judges as Narrators of the Climate Crisis? An Illustrative Analysis of the Decision of the German Constitutional Court from 24 March 2021, In *European Papers*. Vol. 7, 2022, No 1, s. 373
- TUZET, G., CANALE, D., and SARDO, A. “Scenario Analysis in Karlsruhe: Exploring New Argumentative Steps of the Federal Constitutional Court.” *German Law Journal*, 2024, 25(5) 707 – 25
- WALDHOFF, Ch. “The Debt Brake as a Means of Intertemporally Safeguarding Freedom: On the Ruling of the German Federal Constitutional Court on the Second Supplementary Budget Act 2021 (Zweites Nachtragshaushaltsgesetz 2021).” In *European Constitutional Law Review* 2024, 20(4): 699 – 712
- WEWERINKE-SINGH, M., GARG, A, AGARWALLA, S. In Defence of Future Generations: A Reply to Stephen Humphreys, *European Journal of International Law*, Volume 34, Issue 3, August 2023, s. 651 – 668
- ZACCARONI, G. „The Reform of the ESM Within a Hybrid EMU Law“. *European Public Law* 28, no. 3 (2023): 1 – 24

⁷³ V prípade Českej republiky senát ústavného súdu presunul klimatickú žalobu na plénum ústavného súdu. V Rakúsku bola obdobná žaloba odmietnutá ako neprípustná *Children of Austria v. Austria*. Rakúsky ústavný súd zamietol sťažnosť ako neprípustnú rozhodnutím z 27. júna 2023. Podľa súdu bol rozsah sťažnosti príliš úzky a zrušením napadnutých ustanovení by sa neodstránila základná neústavnosť. Súd preto, vychádzajúc zo svojej skoršej judikatúry, považoval žalobu za neprípustnú. Ďalej súd rozhodol, že zrušením sporných fráz by sporné ustanovenie federálneho zákona o ochrane klímy dostal iný obsah. Zrušenie by tak predstavovalo právny akt súdu, ktorý je zakázaný z dôvodu zásady del’by moci. (G 123/2023) Verfassungsgerichtshof (VFGH) Jun. 27, 2023, 123/2023-12 & 139/2021-11.

Zoznam súdnych rozhodnutí

BvF 1/22 – Second Supplementary Budget Act 2021. rozhodnutie zo dňa 15 November 2023; https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/11/fs20231115_2bvf000122en.html

1 BvR 2656/18, Constitutional complaints against the Federal Climate Change Act rozhodnutie zo dňa 24 Marec, 2021; https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2021/03/rs20210324_1bvr265618en

PL. ÚS 13/2022 rozhodnutie zo dňa 13. 12. 2022

PL. ÚS 7/2024 rozhodnutie zo dňa 18. 12. 2024

PL. ÚS 12/01 rozhodnutie zo dňa 04. 12. 2007

PL. ÚS 3/2024 rozhodnutie zo dňa 03. 07. 2024

PL. ÚS 8/2017 rozhodnutie zo dňa 25. 04. 2018

PL. ÚS 27/2015 rozhodnutie zo dňa 25. 11. 2015

Z vedeckého života

Životné jubileum profesora Dr. Friedricha Graf von Westphalena

Profesor Friedrich Graf von Westphalen (narodený 23. júla 1940) patrí k významným, súčasným nemeckým právnikom, ktorí sa presadili tak v právnej vede, ako aj v právnej praxi. Skôr než sa začal venovať advokácii, pôsobil niekoľko rokov v oblasti svojej druhej veľkej vášne – žurnalizmu. Svoju profesijnú dráhu začína ako redaktor pre zahraničnú politiku týždenníka *Rheinischer Merkur* v Kolíne. Už od roku 1965 sa ako spravodajca z USA pre týždenník *Echo der Zeit*, neskôr aj pre *Rheinischer Merkur*, zaoberal otázkami zahraničnej politiky.

Od roku 1973 pôsobil ako advokát v Kolíne. Jeho kancelária v priebehu rokov významne rástla a stala sa uznávanou advokátskou spoločnosťou - Friedrich Graf von Westphalen & Partner s približne 130 právničkami a právnikmi. Kancelária sa zameriavala najmä na oblasť národného a medzinárodného hospodárskeho práva a má pobočky v Kolíne, Düsseldorfe, Frankfurtu, Freiburgu, Alicante a Bruseli. Odborné zameranie profesora von Westphalena zahŕňalo medzinárodné zmluvy, zodpovednosť za výrobky, zodpovednosť manažérov a všeobecné obchodné podmienky vrátane procesného zastupovania. Od roku 2020 už nie je členom tejto kancelárie a pôsobí ako samostatný advokát v meste Lohmar.

Ako právny vedec je profesor Friedrich Graf von Westphalen autorom alebo spoluautorom viac ako šesťdesiatich právnických monografií, v ktorých priekopnícky spracoval témy ako financovanie exportu, zodpovednosť za výrobky, všeobecné obchodné podmienky a leasingové právo. Jeho diela predstavujú zásadný príspevok k obchodnému a hospodárskemu právu. Je šéfredaktorom časopisu *Internationales Wirtschaftsrecht* (IWRZ, vydavateľstvo Nomos) a členom redakčných rád časopisov *Betriebs-Berater*, *Recht der Internationalen Wirt-*

schaft, *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* (ZIP), *Monatszeitschrift für Deutsches Recht a Entscheidungssammlung für Wirtschaftsrecht* (EWiR).

Osobitne si zaslúži pozornosť jeho pôsobenie v rámci spoločnosti *Karlovarské právnické dni*. Od jej založenia v roku 1991 sa profesor Friedrich Graf von Westphalen aktívne zapája do jej činnosti. Po smrti jeho brata Eduarda Graf von Westphalena, spoluzakladateľa spoločnosti, bol v roku 2011 zvolený za jej prezidenta – funkciu, ktorú vykonáva dodnes. Spoločnosť vznikla ako reakcia na potrebu obnovy a transformácie nielen právneho poriadku, ale najmä právneho myslenia v bývalom Československu po roku 1989. Profesor Friedrich Graf von Westphalen zohral kľúčovú úlohu pri rozvoji tejto konferencie, ktorá sa počas viac než troch desaťročí etablovala ako jedno z najvýznamnejších právnických fór v strednej Európe. Stala sa miestom stretávania sa odborníkov z oblastí právnej vedy, justície a právneho poradenstva – z rôznych krajín a s rôznou špecializáciou. Vďaka jeho pravidelným odborným príspevkom a osobnej účasti prinášal českým a slovenským právnikom vždy nové pohľady so zreteľom na aktuálny vývoj európskeho práva. Vychádzal pritom zo svojich vlastných skúseností z procesu europeizácie nemeckého práva. V právnickej odbornej verejnosti je vnímaný nielen ako vynikajúci expert a vedec, ale aj ako morálna autorita, ktorej ušľachtilosť a veľkorysosť predstavujú trvalý zdroj inšpirácie nielen pre právnikov. Za jeho dlhoročnú podporu medzinárodnej vedeckej spolupráce v rámci Karlovarských právnických dní bol ocenený Pamätnou plaketou Slovenskej akadémie vied. V roku 2013 mu vtedajšia ministerka spravodlivosti Marie Benešová udelila najvyššie vyznamenanie ministerstva „Bene Meritus“.

V roku 1994 bol zvolený do predstavenstva Pracovnej skupiny pre medzinárodné hospodárske právo, ktorú následne desať rokov viedol. V roku 2003 ho zvolili do prezidia Nemeckého advokátskeho zväzu (DAV) a v roku 2004 bol menovaný jeho podpredsedom so zodpovednosťou za oblasť európskeho práva. Významnú úlohu zohral aj v Rade európskych advokácií (CCBE) v Bruseli, kde od roku 2010 viedol nemeckú delegáciu. Ako predseda Výboru pre európske zmluvné právo vypracoval celý rad významných stanovísk k ďalšiemu rozvoju európskeho zmluvného práva.

Profesor Friedrich Graf von Westphalen od roku 2008 aktívne podieľal na založení European Law Institute vo Viedni. Dvakrát bol zvolený do jeho výkonného výboru. Cieľom tohto inštitútu je prispievať k zlepšeniu európskej legislatívy – prostredníctvom odborných stano-

vísk a posudkov od expertov z celej Európy k otázkam európskeho práva.

Ako uznanie za jeho rozsiahle odborné a praktické skúsenosti v oblasti cezhraničných právnych vzťahov bol profesor Friedrich Graf von Westphalen poverený vedením jedného z odborných panelov na Svetovom kongrese Medzinárodnej akadémie komparatívneho práva (IACL) v Berlíne (od 27. septembra 2026).

Vážený pán profesor, pri príležitosti Vašich 85. narodenín Vám chceme v mene slovenských právnikov vysloviť úprimné blahoželanie. Vysoko si vážime Váš celoživotný prínos k rozvoju európskeho právneho myslenia, Vašu odbornú podporu právnickej komunity v strednej Európe, ako aj Vaše neutíchajúce osobné úsilie o medzinárodnú vedeckú spoluprácu.

Jozef V o z á r*

* Doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc., riaditeľ Ústavu štátu a práva SAV, v. v. i., Bratislava.

Správa zo záverečnej prezentácie Encyklopedie českých právních dějin

V kruhoch právnych historikov viac ako desaťročie rezonoval zámer pedagógov z Katedry dějin státu a práva Masarykovy univerzity, ktorí sa v tesnej spolupráci s Európskou spoločnosťou pre právne dejiny (*The European Society for History of Law*) usilovali od roku 2009 o vytvorenie sumárneho diela na spôsob viaczväzkovej encyklopedie českých právních dějin.¹ Po rokoch edičnej práce finálny výsledok pozostáva z 26 obsiahlych zväzkov, pričom každý z jednotlivých dielov zhutňuje vecné heslá približne na 800 – 1000 stranách.

Encyklopedie českých právních dějin predstavuje rozsiahle, už vizuálne reprezentatívne, ale najmä obsahovo referenčné dielo, ktoré za-

hľňa 22 zväzkov abecedne radených vecných hesiel. Z pohľadu čitateľa možno oceniť, že aj v tomto rámci editori pristúpili k určitej špecializácii: napr. zväzky VI. – VII. obsahujú monotematicky zameranú problematiku na pojmy „právní“ a „právo“,² ďalej vo zväzkoch VIII. – IX. možno nájsť iba heslá viažuce sa na problematika známych „procesov“. Matéria oboch zväzkov je v tomto prípade rozdelená súdnymi procesmi, ktoré sa viedli do roku 1950 a po ňom. Nemožno opomenúť ani XIV. zväzok, ktorý je venovaný jednotlivým heslám zo sféry „soudnictví“³. Odhliadnuc od tejto hlavnej série

² Napr. VI. zväzok je uvedený heslom *Právní a právnické vyjadřování* a abecedne posledným heslom je *právo pozemkové*.

³ Uvedený zväzok sa začína napr. heslami *Soudnictví v systému státního mechanismu* a *Soudnictví – počátky až po heslá* ako *Soudní územní organizace (od 1918)* a *soudní znalectví*.

sa tri ďalšie zväzky *Encyklopedie* (XXIII. – XXV.) koncentrujú iba na biografické heslá českých a československých právnikov. Posledný XXVI. zväzok obsahuje dodatkové prehľadných zoznamov napr. vládcov Moravy, najvyšších českých kráľovských úradníkov, prezidentov a predsedov vlád Československa, ako aj iných hodnostárov a úradníkov v rámci rôznych druhov verejnej správy.

Celkový rozsah *Encyklopedie* je podmienený tým, že obsahuje heslá so zameraním na celý časový úsek českých dejín od ich prvo počiatkov až po právne dejiny po roku 1989. Zároveň bolo ambíciou editorov komplexne zmapovať každú zo sfér pôsobenia právnej regulácie, čo je úlohou takmer nedosiahnuteľnou. Nájde tu aj heslá, ktoré idú nad rámec reštriktívneho vymedzenia právnej vedy, napr. tie, ktoré sa bližšie venujú dejinám českej zahraničnej politiky, diplomacie a utváraníu vzťahov Krajín českej koruny s inými štátmi (napr. heslá o jednotlivých vojnách, utváraní a zmene hraníc, resp. dôsledný popis každej mierovej či inej medzinárodnej zmluvy). Napokon nemožno opomenúť ani niektoré slovenské realie, keďže viacero hesiel sa viaže jednak na spoločnú vývojovú etapu Čechov a Slovákov v Československu, avšak aj na vzťahy Českého a Uhorského kráľovstva vrátane právnych aspektov veľkomoravskej minulosti.⁴ Dosah publikácie preto nemožno zúžiť iba na „dielo zahraničnej proveniencie“, ale vo viacerých aspektoch môže byť pomocníkom pri ľahšom poznaní slovenských právnych dejín (autormi jednotlivých hesiel boli napokon aj slovenskí akademici z rôznych fakúlt a rôznych vedecko-pedagogických hodností). Pri tejto príležitosti je potrebné oceniť vzájomnosť medzi našimi národmi v rámci tohto projektu.

Po publikovaní prvých desiatich zväzkov prebehlo ich slávnostné požehnanie (krst) v knižnici Strahovského kláštora v Prahe. Po vydaní posledného zamýšľaného zväzku – obohateného o rozsiahly register hesiel z celej *Encyklopedie* – bola editormi ohlásená záverečná

⁴ V tejto súvislosti napr. v rámci XX. zväzku rezonuje heslo *Vlády SR od 1. 1. 1993* na s. 611 – 631.

prezentácia celého diela, ktorá sa uskutočnila v historických priestoroch Rytierskej sály Novej radnice v Brne počas jesenného popoludnia 7. októbra 2024. Záštitu nad podujatím prevzala primátorka mesta Dr. Markéta Vaňková. Po uvítaní dekana Právnickej fakulty Masarykovej univerzity doc. JUDr. Mgr. Martina Škopa, PhD., a zástupcu primátorky sa postupne auditoriu prihovorili hlavní ideoví tvorcovia *Encyklopedie*. Dlhoročný člen Katedry dejín štátu a práva doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., v príhovore oficiálne uviedol koncepciu projektu so zameraním na osvetlenie štruktúry jednotlivých zväzkov a s tým spojeným fázam edičnej práce. Následne terajší vedúci katedry doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D. LL.M., atmosféru odľahčil vtipnými historkami o neľahkom postavení editorov pri zosúladovaní takého rozsiahleho a rôznorodého autorského kolektívu.

Popri domácich hosťoch z Brna sa prezentácie zúčastnil aj široký okruh zástupcov právnických i historických profesií. Osobitne možno spomenúť účasť hostí z právnickej fakulty v Olomouci, z Ústavu štátu a práva Akadémie vied ČR, rôznych pracovísk Karlovej univerzity v Prahe, z Právnickej fakulty UK v Bratislave, ale aj ďalších inštitúcií. Na prezentácii sa nemohli už z objektívnych dôvodov zúčastniť autori všetkých hesiel, čím by neúmerne navýšili kapacitu pozvaných vzhľadom na to, že na tomto projekte participovali celé desiatky vedeckých pracovníkov z právnických, historických i príbuzných profesií naprieč rôznymi odvetviami právnej regulácie a právnej vedy. Po oficiálnej časti podujatia nasledovala priateľská diskusia pri servírovaní občerstvenia súzniaceho s touto udalosťou.

V uvedenej podobe je *Encyklopedie českých právních dějin* v rámci našich podmienok ťažko prekonateľným súborom, ktorý smie súperiť s tými najlepšimi podobnými projektmi realizovanými v zahraničí (svojím poslaním napr. s legendárnou *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* z odboru rímskeho práva, čo by z pohľadu romanistu mohlo predstavovať vedeckú herézu len dovtedy, kým by sme oba korpusy skutočne neporovnali, *Encyklopädie der Neuzeit* z pohľadu histo-

rika či *Theologische Realenzyklopädie* pre teológa). Tento projekt tiež možno smelo porovnať už len z pohľadu editorských kvalít aj s vydávaním *Akademické encyklopedie českých dějin*

(Historický ústav AV ČR), kde od roku 2009 vydali 8 zväzkov.

Martin Gregor*

* Doc. JUDr. Martin Gregor, PhD., email: dr.martingregor@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6168-9233 / Scopus ID: 57219350436.

Správa o vydaní učebnice Trestné právo procesné – osobitná časť, 3. vydanie

Anotácia

Správa informuje odbornú právnickú verejnosť o vydaní tretieho aktualizovaného vydania učebnice *Trestné právo procesné – osobitná časť* vo vydavateľstve Heuréka. Učebnica vznikla pod vedením prof. JUDr. Jozefa Čentéša, DrSc., vedúceho Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Publikácia reflektuje najnovší vývoj v oblasti trestného práva procesného vrátane významných legislatívnych zmien, ktoré priniesla novela zákona č. 40/2024 Z. z., účinná od 1. januára 2025. Správa zároveň prezentuje výber z odborných recenzií, ktoré poukazujú na vysokú kvalitu spracovania a význam učebnice pre právnické vzdelávanie a prax.

Uvedenie publikácie

Právnická komunita na Slovensku bola v nedávnych týždňoch obohatená o významný publikačný príspevok – tretie vydanie učebnice *Trestné právo procesné – osobitná časť*, ktorá vyšlo vo vydavateľstve Heuréka. Táto učebnica je výsledkom odbornej činnosti autorského kolektívu pod vedením prof. JUDr. Jozefa Čentéša, DrSc., ktorý dlhodobou pôsobí ako vedúci Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Nové vydanie nadväzuje na predchádzajúce dve edície, pričom reflektuje najaktuálnejší vývoj v oblasti trestného práva procesného s osobitným zreteľom na legislatívne zmeny

realizované v roku 2024. Vzhľadom na rozsah a povahu týchto zmien, ktoré boli zavŕšené novelou zákona č. 40/2024 Z. z., je učebnica výnimočným nástrojom pre študentov, akademických pracovníkov, ako aj odborníkov z praxe.

Obsah a koncepcia učebnice

Učebnica sa venuje výkladu právnej úpravy jednotlivých štádií trestného konania, a to vrátane medzinárodného rozmeru – spolupráce medzi členskými štátmi Európskej únie. Osobitnú pozornosť si zaslúži aj zapracovanie ustanovení týkajúcich sa konania proti právnickým osobám, čím publikácia prekračuje rámec klasického výkladu Trestného poriadku a reflektuje aj špecifiká osobitných predpisov.

Autorský kolektív sa v publikácii opiera nielen o platnú právnu úpravu, ale aj o uznávané výklady a aplikačnú prax. Výklad je systematický, zrozumiteľný a koncipovaný tak, aby napomáhal pochopeniu vzťahov medzi jednotlivými inštitútmi trestného konania. Učebnica je určená predovšetkým študentom právnických fakúlt, no jej obsah je mimoriadne prínosný aj pre sudcov, prokurátorov, advokátov, ako aj ďalších odborníkov pôsobiach v oblasti trestného práva. Dôležitou devízou tretieho vydania je jeho súlad s právnym stavom účinným k 1. januáru 2025. Tento aspekt je zásadný z hľadiska použiteľnosti publikácie v právnej praxi, ako aj v pedagogickom procese. V roku 2024 došlo k viacerým významným legislatívnym zmenám v oblasti trestného práva, ktoré novela zákona č. 40/2024 Z. z. premietla do

Trestného poriadku a súvisiacich predpisov. Učebnica tieto zmeny kvalifikovane reflektuje a predstavuje ich v kontexte systematiky trestného konania.

Ohlasy z vedeckého prostredia

Na kvalitu a význam učebnice poukazujú aj recenzné posudky odborníkov z akademického prostredia. Prof. JUDr. Peter Polák, PhD., z Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy uvádza:

„Učebnica Trestné právo procesné – osobitná časť spĺňa kritériá vysokoškolskej učebnice. Jej obsah je usporiadaný podľa obsahu tej časti predmetu trestné právo procesné, ktorá sa zaoberá skúmaním a výkladom právnej úpravy priebehu jednotlivých častí a štádií trestného konania, ako aj skúmaním a vysvetľovaním medzinárodnej spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie. Učebnica prezentuje systematizovaný súbor a výklad poznatkov k jednotlivým otázkam uvedenej časti trestného práva procesného, pričom vychádza predovšetkým z aktuálnej právnej úpravy predpisov trestného práva procesného a ich uznávaného výkladu. Učebnica je doplnená o aktuálne zmeny v slovenskej trestnej legislatíve, ku ktorým zákonodarcu pristúpil v roku 2024. Jej vydanie obohatí odbornú trestnú literatúru na Slovensku a prispeje k zvýšeniu kvality výučby trestného práva procesného.“

Podobne aj doc. JUDr. Eva Szabová, PhD., z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave oceňuje publikáciu:

„Predkladaná publikácia poskytuje pohľad nielen na trestné konanie upravené v Trestnom poriadku, ale jej obsahom je aj náhľad na relevantné procesné ustanovenia osobitného právneho predpisu viažuce sa na konanie proti právnickým osobám. Rovnako kladne vyznieva aj skutočnosť v podobe zapracovania nástrojov justičnej spolupráce v trestných veciach v rámci Európskej únie. Učebnica tak predstavuje ideálny prostriedok pre správne pochopenie súvislostí trestného práva procesného, pre poznanie zmyslu relevantných právnych noriem, ako aj pre samotné kreovanie právneho myslenia budúceho právnik. Oceniť možno kvalifikované zapracovanie zmien najmä v Trestnom poriadku, ktoré prebehli v slovenskom legislatívnom procese v roku 2024.“

Záver

Tretie vydanie učebnice Trestné právo procesné – osobitná časť predstavuje významný odborný a pedagogický prínos. Vďaka kvalifikovanému spracovaniu a aktuálnosti jej obsahu ide o publikáciu, ktorá má potenciál stať sa základným študijným a pracovným nástrojom nielen pre študentov práv, ale aj pre odborníkov v aplikačnej praxi.

Vydanie tejto publikácie zároveň predstavuje pozitívny príspevok do diskurzu o trestnom práve na Slovensku, čím si zasluhuje pozornosť celej odbornej verejnosti.

Roland Hochmann*
Jozef Čentěš**

* Mgr. Roland Hochmann, interný doktorand, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta UK v Bratislave.

** Prof. JUDr. Jozef Čentěš, DrSc., Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta UK v Bratislave.

Recenzie a anotácie

VOZÁR, J.: Adolf Záturecký. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2024, 125 s. ISBN 978-80-224-2100-3

Publikácia s názvom ADOLF ZÁTURECKÝ z edície Významní slovenskí právnici autora doc. JUDr. Jozefa Vozára, CSc., bola vydaná ako výsledok riešenia grantu VEGA č. 2/0097/24 pod názvom Významný slovenský právnik Adolf Záturecký – zakladateľ slovenskej právnej terminológie, a je tak tretou publikáciou tohto autora vychádzajúcou v edícii Významní slovenskí právnici (prvá publikácia bola venovaná Vladimírovi Fajnorovi, druhá Augustínovi Ráthovi).

Úvodom tohto textu je potrebné konštatovať, že recenzovaná kniha je spracovaná nielen na vysokej odbornej a faktografickej úrovni, čo vyplýva aj z ďalej uvádzaných kapitol, ale aj veľmi pútavou čitateľskou formou približujúcou život a dielo Adolfa Zátureckého v širších profesijných, historických a spoločenských súvislostiach.

Z úvodu publikácie sa možno, okrem iného, dozvedieť, že Adolf Záturecký sa narodil 22. júna 1884 v terajšej Partizánskej Lupči a pochádzal z národne uvedomelej evanjelickej rodiny s vyše 700-ročnou zemianskou tradíciou. Právnickú fakultu ukončil na Univerzite v Kluzi a za doktora práv promoval 22. mája 1909. Advokátsku skúšku zložil 24. apríla 1909 v Pešti.

V I. kapitole s názvom Pôsobenie Adolfa Zátureckého pred a po roku 1918 autor Jozef Vozár spracováva profesijné začiatky Adolfa Zátureckého, ktorý sa po ukončení štúdia stal v roku 1911 advokátom (ako väčšina právnikov, ktorí sa hlásili k slovenskej národnosti) v Rimavskej Sobote. Tieto jeho začiatky autor popisuje v kontexte širších spoločenských reálií, najmä silnej maďarizácie, ktorú dokresľuje takými zaujímavými údajmi, akými sú zistenia, že z 526 sudcov na Slovensku poznalo slovenčinu pred rokom 1918 len 6 sudcov na takej

úrovni, že by mohli napísať rozsudok aj po slovensky. Asi 50 sudcov sa vedelo dohodnúť so Slovákom po slovensky, ale ostatní vôbec nepoznali slovenský jazyk. Podľa dobovej literatúry bol v celom Uhorsku len jeden sudca, ktorý mal odvahu prihlásiť sa otvorene ako Slováčok.

Za daných okolností už takýto profesijný začiatok Adolfa Zátureckého znamenal aj posilnenie slovenského národného povedomia. Po búrlivých udalostiach v regióne Rimavskej Soboty súvisiacich so vznikom Československa Adolf Záturecký odišiel, v roku 1919 sa stal vedúcim justičného referátu Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska v Bratislave a po krátkom pôsobení na tomto ministerstve bol vymenovaný za radcu Najvyššieho súdu ČSR.

Adolf Záturecký bol však v tom čase činný aj mnohých ďalších oblastiach, akými boli založenie kúpeľov Trenčianske Teplice účastinný spolok, členstvo v Muzeálnej slovenskej spoločnosti či ako aktívny účastník Prvého zjazdu slovenských právnikov v roku 1918 v Žiline.

Táto kapitola širšie rozoberá aj jeho pôsobenie ako správcu Všeobecnej banky účastinného spolku v Rimavskej Sobote a osobitne ako zakladateľa slovenskej právnej terminológie, konkrétne spoluautora Návrhu slovenského právneho názvoslovia, maďarsko-slovenského právnického slovníka a mnohých odborných článkov v časopise Právny obzor.

Obsahom II. kapitoly s názvom Unifikácia práva v Československej republike sú tri podkapitoly s názvom Návrhy riešenia právneho dualizmu, v rámci ktorého sa práve Adolf Záturecký zapojil do viacerých činností potrebných na úspešnú transformáciu a zjednotenie nového právneho poriadku, ďalej s názvom Revízne práce na občianskom zákonníku, za aktívnej

účasti Adolfa Zátureckého, počnúc prvým zasadnutím komisie pre odbor občianske právo v počte 19 účastníkov v roku 1923, po predložení občianskeho zákonníka do parlamentu v roku 1937, s pokračovaním činnosti kodifikačnej komisie do roku 1946, ktorej predsedal Adolf Záturecký, a ktorá pripravila slovenský text tohto zákonníka. Zákonodarný zbor ho však v tejto jeho podobe v dôsledku nástupu komunistov nestihol prijať. Tretia podkapitola sa venuje ďalším jeho aktivitám aj v oblasti rozvoja vedy a vzdelania na Slovensku, vyvíjaným popri sudcovskej práci, najmä aktívne členstvo v Učenej spoločnosti Šafárikovej, publikačnej činnosti v Revue Bratislava, ako cenzora skúšobnej komisie Právnickej fakulty UK pre štátne skúšky právovedecké, predsedu komisie pre jednotnú sudcovskú a pravonotársku skúšku a pre sudcovské skúšky pri Vrchnom súde v Bratislave a mnohé iné.

Súčasťou III. kapitoly recenzovanej publikácie s názvom Sudca Adolf Záturecký sú podkapitoly, už z názvov ktorých je zrejmé pôsobenie tohto významného sudcu v oblasti civilnej justície na najvyšších jej postoch.

V podkapitole s názvom Situácia v súdnictve po vzniku republiky čitateľ nachádza konštatovania o neuveriteľnom náraste súdnej agendy, o nezájme právnikov a sudcovské pozície (uprednostňovali výhodnejšie advokátske povolanie) spôsobenom neutešenými platovými pomermi, ako aj preťaženosťou súdov, ako aj neschopnosťou súdnej správy, najmä ministerstva spravodlivosti, riešiť tieto problémy, a práve Adolf Záturecký v tomto náročnom období ako sudca uprednostnil všeobecný záujem a opustil lukratívnejšie miesto advokáta.

Z podkapitoly s názvom Genéza pôsobenia Adolfa Zátureckého na Najvyššom súde ČSR vyplýva, že v júli 1919 bol ako prvý Slováč vymenovaný za radcu (sudcu) Najvyššieho súdu ČSR (spravodajcu pre civilné veci z vrchných súdov v Bratislave a Košiciach), v novembri 1924 ho minister spravodlivosti navrhol za senátneho prezidenta (ako sudca sa zároveň významným spôsobom podieľal na tvorbe judikatury) a v roku 1935 za druhého prezidenta Najvyššieho súdu v Brne (predsedom bol tiež Slo-

vák V. Fajnor, ktorý sa v roku 1938 stal ministrom spravodlivosti). Pokračujúcou sudcovskou kariérou Adolfa Zátureckého je jeho pôsobenie na Ústavnom súde ČSR, najprv, v roku 1931, ako náhradníka ústavného sudcu a od roku 1935 ako sudca s faktickým výkonom sudcu v roku 1938 (po odblokovaní súdu politikmi), keď sa zároveň stal podpredsedom Ústavného súdu ČSR. Zaujímavosťou je, že naďalej pôsobil aj na Najvyššom súde ČSR. V týchto pozíciách zotrval do rozdelenia Československa v roku 1939, keď sa vracia na Slovensko, v roku 1939 sa stáva druhým prezidentom Slovenského najvyššieho súdu a v roku 1946 prvým predsedom Najvyššieho súdu v Bratislave. Ako sudca aktívne pôsobil aj ako predseda mnohých odborných komisií. Svoje sudcovské pôsobenie ukončil po komunistickom prevrate v roku 1948 odchodom do dôchodku.

Vo IV. kapitole s názvom Publikačná činnosť v oblasti právnej terminológie a súkromného práva autor podrobnejšie spracováva aj túto oblasť pôsobenia Adolfa Zátureckého, v ktorej bol mimoriadne aktívny. Výsledkom jeho publikačnej činnosti bolo do roku 1922 vydanie Právnického terminologického slovníka – I. a II. časť maďarsko-slovenská, ktorý obsahuje vyše 16 000 slov a výrazov, a jeho prepracované vydanie v roku 1925, v roku 1948 Právnického terminologického slovníka, tiež Nástinu súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (v dvoch vydaniach), Zákonov a nariadení o advokátoch, platné v republike Československej s prehľadom judikatury Najvyššieho súdu Československa, Zásadných rozhodnutí bývalej uhorskej kráľovskej Kúrie (do 28. októbra 1918) a Najvyššieho súdu Československej republiky (do roku 1926) vo veciach občianskych a mnoho ďalších článkov publikovaných v Právnom obzore, Časopise pro právní a státní vědu a v časopise Slovenská reč (zosumarizovaných v samostatnej záverečnej časti publikácie).

V roku 1940 získal Adolf Záturecký aj za bohatú prednáškovú činnosť titulárnu profesúru v odbore občianske právo a v roku 1949 titul doctor honoris causa.

V záverečnej časti publikácie autor vyzdvihuje také vlastnosti Adolfa Zátureckého, akými boli obetavosť, odvážnosť, dobročinnosť, čestnosť a zmysel pre spravodlivosť.

Adolf Záturecký zomrel 12. marca 1958 v Bratislave a pochovaný je v rodinnej hrobke v Brezne.

S poukazom na skôr uvádzaný obsah textu recenzovanej publikácie s názvom Adolf Záturecký autora Jozefa Vozára možno jednoznačne konštatovať, že ide o dielo s vysokým prínosom do odbornej právnickej literatúry.

Nespochybniteľnú kvalitu tejto takmer 130-stranovej publikácie okrem samotnej obsahovej stránky, znásobuje aj početný zoznam

použitej literatúry, 342 výstižne použitých odkazov a citácií, ako aj bohatá fotodokumentácia a autentické dobové texty.

Recenzované dielo možno aj pre jeho prehľadnosť a pochopenie súvisu s dobou, v ktorej žil, a tiež na báze života iných jeho významných kolegov E. Stodolu, V. Fajnora, A. Rátha a mnohých iných odporúčať najširšiemu počtu čitateľov, pretože je nepochybne obohacujúcou literatúrou analyzujúcou nielen život a dielo samotného Adolfa Zátureckého, ale aj širšie významné historické súvislosti spojené s jeho dobou – obdobím prelomu 19. storočia až do polovice 20. storočia.

Ján Š a n t a*

* Doc. et. doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA, MSc., Generálna prokuratúra SR Bratislava, Právnická fakulta TU Trnava, email: jan.santa@genpro.gov.sk.

LICENCIA

Zaslaný rukopis je slovesným autorským dielom osoby, ktorá ho vytvorila („autor“). Osoba, ktorá rukopis do redakcie zaslala, ubezpečuje vydavateľa, že je autorom zaslaného rukopisu, respektíve je nositeľom práv, ktoré ju podľa platných právnych predpisov oprávňujú udeliť vydavateľovi súhlas na použitie diela v nižšie uvedenom rozsahu a/alebo autor v danom prípade koná v mene a na účet svojho zamestnávateľa. Autor zaslaním rukopisu udeľuje vydavateľovi súhlas použiť rukopis („licencia“), a to na všetky spôsoby jeho použitia známe k momentu jeho zaslania redakcii (najmä § 19 ods. 4 zákona č. 185/2015 Z. z. v platnom znení, autorský zákon), a to bez vecného alebo územného obmedzenia licencie a po dobu trvania majetkových práv k takémuto predmetu ochrany (§ 32 autorského zákona). Vydavateľ je najmä oprávnený sám alebo prostredníctvom tretej osoby: (i) vyhotovovať rozmnoženiny rukopisu a archivovať ich, (ii) zaradiť a vydať rukopis v časopise Právní obzor, (iii) zaradiť rukopis do iného súborného diela alebo ho spojiť s iným dielom a následne ho vydať, a to najmä v podobe zborníka, v inej forme tlačenej alebo elektronickej publikácie, (iv) verejne rozširovať a verejne sprístupniť rukopis najmä prostredníctvom siete internet, (v) uložiť/nahráť rukopis na dátové nosiče a verejne ich rozširovať a sprístupňovať, (vi) uložiť/nahráť rukopis do elektronických alebo iných databáz, počítačových systémov a v rámci nich rukopis verejne rozširovať, sprístupňovať a/alebo uskutočňovať jeho uvedenie na verejnosť, (vii) preložiť rukopis do iných jazykov. Autor poskytuje vydavateľovi licenciu bezodplatne a ako nevýhradnú. Vydavateľ je oprávnený udeliť súhlas tretej osobe na použitie rukopisu v rozsahu udelennej licencie („sublicencia“). Vydavateľ aj autor sú oprávnení požiadať druhú stranu o vydanie písomného potvrdenia o uzavretí licenčnej zmluvy podľa 65 ods. 4 autorského zákona. Vydavateľ a autor sa zároveň dohodli, že autor nie je oprávnený udelenú licenciu jednostranne vypovedať alebo od licencie odstúpiť.

POKYNY PRE AUTOROV

1. Rukopis musí byť napísaný v programe umožňujúcom tvorbu textového dokumentu (napr. program MS Word) v slovenskom alebo českom jazyku; v prípade špeciálneho čísla výlučne v anglickom jazyku. Rukopis je potrebné zasielať elektronicky na adresu usappo@savba.sk. Spolu s rukopisom poskytnite autor aj nasledujúce informácie: adresu bydliska, názov pracoviska, pracovnú pozíciu, ORCID číslo (ak je k dispozícii).
2. Rukopis obsahuje názov v slovenskom a anglickom jazyku. Jeho súčasťou je abstrakt v anglickom jazyku (20 riadkov), kľúčové slová (3 – 5) a zoznam použitej literatúry (bibliografia) zostavený v abecednom poradí. Titulnú stranu rukopisu je potrebné zostaviť podľa vzoru uvedeného na www.pravnyobzor.sk v sekcii „Pre autorov“.
3. Rukopis musí spĺňať požiadavky na formu: veľkosť písma 10; font písma Times New Roman; riadkovanie 1,0. Rozsah rukopisu je 10 až 25 strán. Správy z vedeckého života, recenzie a anotácie 5 strán a menej.
4. Rukopis musí byť zostavený prehľadne a zrozumiteľne. Rukopis je potrebné členiť do kapitol, prípadne doplnených o medzititulky, a dodržiavať zásadu jedna myšlienka = jeden odsek. V texte je potrebné zachovávať jednotnú terminológiu. Strany rukopisu je potrebné číslovať.
5. Poznámky pod čiarou je potrebné uvádzať priebežne; veľkosť písma 8. V prvej poznámke pod čiarou uvedie autor meno a priezvisko, dosiahnuté tituly a pracovisko, na ktorom dielo vytvoril. V druhej poznámke pod čiarou uvedie autor informáciu, či bolo dielo vytvorené aj vďaka grantovej finančnej podpore.
6. Citácie je potrebné indexovať priebežne a uvádzať ich ako poznámku pod čiarou. Pri citáciách je potrebné dodržiavať jednotnú formu. Vzory citácií sú uvedené webovej stránke www.pravnyobzor.sk v sekcii „Pre autorov“.
7. Vydavateľ zabezpečuje jazykovú úpravu textu ako aj jeho anonymizovanú verziu, z dôvodu pravidiel recenzného konania.
8. O výsledku recenzného konania informuje vydavateľ autora elektronicky e-mailom. Recenzné konanie (hodnotenie) je bezodplatné. Autor v súvislosti s posúdením a prípadným zverejnením rukopisu ako autorského diela neplatí vydavateľovi žiadne poplatky.
9. Rukopis, ktorý nebude v časopise zverejnený, bude na požiadanie vrátený autorovi.
10. Vydavateľ dodržiava pravidlá publikačnej etiky a správnej publikačnej praxe, ktoré sú dostupné na webovej stránke www.pravnyobzor.sk. Zaslaním rukopisu do redakcie sa autor zaväzuje postupovať v súlade s týmito pravidlami.
11. Autorské príspevky nie sú honorované.